

પ.પૂ.ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની
આજ્ઞા તેમજ રૂઢા આશીર્વાદ સહ મહાપ્રભુ શ્રી નીલકંઠ વર્ણીના ચરણઅંકિત
પવિત્ર ભૂમિપર સ્પેશલ ટ્રેન દ્વારા થયેલી દક્ષિણ ભારતની તીર્થયાત્રા વિશેષાંક.

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન

ઓક્ટોબર ૨૦૦૫

દક્ષિત ભારત 'શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશલ યાત્રા ટ્રેન'ની તસ્વીર ઝલક

(૧) રાજકોટ રેલ્વે સ્ટેશન પર યાત્રા ટ્રેનનું પૂજન કરતા પૂ. સ્વામી તથા પૂ. લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી સ્વામી. (૨) ત્ર્યંબકેશ્વરમાં જ્યોતિર્લિંગ મહાદેવના દર્શને પૂ. સ્વામી તથા સંતો-હરિભક્તો. (૩) પંઢરપુરમાં ચંદ્રભાગા નદીમાં ઠાકોરજીનો અભિષેક કરતા પૂ. સ્વામી તથા સંતો-હરિભક્તો. (૪) ભૂતપુરીમાં રામાનુજાચાર્યના જન્મસ્થાન મંદિરના મંડત જીયર સ્વામી સાથે પૂ. સ્વામી, ટ્રેન સંચાલક પ્રફુલભાઈ ગઢવી તથા સંતો-હરિભક્તો. (૫) શ્રીરંગક્ષેત્રમાં શ્રીરંગનાથજી ભગવાનના દર્શને જતા પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો. (૬) સેતુબંધ રામેશ્વરમાં રામેશ્વર જ્યોતિર્લિંગ મહાદેવના દર્શને જતા પૂ. સ્વામી તથા સંતો-હરિભક્તો.

દક્ષિત ભારત 'શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ યાત્રા ટ્રેન'ની તસ્વીર ઝલક

(૧) નાસિકમાં ગોદાવરી નદીને કાંઠે તીર્થનું માહાત્મ્ય સમજાવતા પૂ. સ્વામી તથા સાથે સંતો-હરિભક્તો. (૨) પંઢરપુર રેલ્વે સ્ટેશન પર સત્સંગ સભામાં પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો. (૩) મદ્રાસ ખાતે નારાયણ ભવનમાં સત્સંગ સભામાં પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો. (૪) કન્યાકુમારી રેલ્વે સ્ટેશન પર સત્સંગ સભામાં પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો. (૫) ત્રિવેન્દ્રમ્ (પદ્મનાભ) રેલ્વે સ્ટેશન પર સત્સંગ સભામાં પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો. (૬) પુના રેલ્વે સ્ટેશન પર સત્સંગ સભામાં પૂ. સ્વામી તથા સંતો-ભક્તો.

છબિકલા : શ્રીહરિ ડીજિટલ - સરધાર

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન

પ્રકાશક : શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર વતી

કો. સ્વામી શ્રી વિરક્તસ્વરૂપદાસજી

તંત્રી : સાધુ દિવ્યસ્વરૂપદાસજી ❖ વર્ષ :- ૧, અંક :- ૫, તા. ૨૦-૧૦-૦૫

:: સંસ્થાપક ::

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય
શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ

:: અધ્યક્ષ ::

પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજ - વડતાલ

:: પ્રયોજક ::

પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

:: સુચનાઓ ::

- શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન દર મહિનાની ૨૦મી તારીખે પ્રગટ થાય છે. કોઈ કારણસર અંક ન મળે તો ભારતમાં સ્થાનિક પોસ્ટ ઓફિસમાં તપાસ કરીને કાર્યાલયમાં જાણ કરવી.
- ગ્રાહકે સરનામું બદલાતા કાર્યાલયમાં ગ્રાહક નંબર સાથે જાણ કરવી
- ગમે તે મહિનાથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- કોઈ અનિવાર્ય સંજોગોમાં માસિક બંધ કરવામાં આવે, તો લવાજમપરત મળશે નહિ.

:: લેખો અંગે પત્રવ્યવહાર ::

‘ચિંતન કાર્યાલય’

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર
તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫

:: લવાજમના દર ::

વાર્ષિક લવાજમ	: રૂ. ૮૦/-
પંચવાર્ષિક	: રૂ. ૩૫૦/-
પચીસ વર્ષ લવાજમ	: રૂ. ૭૫૦/-
પરદેશમાં લવાજમ	: \$ ૧૩૦ U.S.A.
	: £ ૧૦૦ U.K.
છુટક નકલ	: રૂ. ૨૦

:: અનુક્રમિકા ::

૧	નૂતન વર્ષ વર્ષ આશીર્વાદ.....	૨
૨	મહાપ્રભુ નીલકંઠની અજોડ યાત્રા.....	૩
૩	મહિમાવાન તીર્થયાત્રા.....	૪
૪	શ્રી સ્વા.સ્પેશ્યલ યાત્રાટ્રેનના શ્રીગણેશ.....	૫
૫	તા. ૧-૯-૦૫ રાજકોટથી વિદાય.....	૬
૬	તા. ૨-૯-૦૫ નાસિક-ચંબકેશ્વર.....	૮
૭	તા. ૩-૯-૦૫ પંઢરપુર.....	૧૦
૮	તા. ૩-૯-૦૫ પંઢરપુર.....	૧૦
૯	તા. ૪ થી ૬-૯-૦૫ તિરુપતિ બાલાજી.....	૧૨
૧૦	તા. ૭ થી ૮-૯-૦૫ ભૂતપુરી, શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, મદ્રાસ વગેરે.....	૧૪
૧૧	યાત્રાની અનુભૂતિ.....	૧૬
૧૨	યાત્રિકોની અનુભૂતિ.....	૧૭
૧૩	તા. ૯-૯-૦૫ શ્રીરંગક્ષેત્ર-ત્રીચીનાપલ્લી.....	૧૯
૧૪	તા. ૧૦-૯-૦૫ રામેશ્વર-મદુરાઈ.....	૨૩
૧૫	તા. ૧૧-૯-૦૫ કન્યાકુમારી.....	૨૭
૧૬	તા. ૧૨-૯-૦૫ પદ્મનાભ-જનાર્દન.....	૨૮
૧૭	તા. ૧૪-૯-૦૫ પુના.....	૩૦
૧૮	ગ્રાહક કરનાર ઉત્સાહી હરિભક્તોની શુભ નામાવલી...	૩૧
૧૯	નવ્ય ભવ્ય નિર્માણ પામતું શિખરબદ્ધ શ્રી સ્વામિ. મંદિર - સરધાર...	૩૨

:: લવાજમ અંગે ગ્રાહક પત્રવ્યવહાર ::

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫ ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧

Visit us : www.sardhar.org ❖ E-mail : amrutdhara2003@yahoo.com

શ્રી નીલકંઠં હૃદિ ચિંતયામિ...

મહાપ્રભુ નીલકંઠની અજોડ યાત્રા

- સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસ ગુરુ : પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

નભોમંડલમાંથી અષાઢી મેઘની વર્ષા સમગ્ર ભારતની ભૂમિ પર છવાઈ રહી હતી. એક તરફ હિમાલયને છોડીને વિશાળ મેદાનોમાં વહેતી સરયુ નદી બેઉ કાંઠે ગાંડીતૂર બનીને સમુદ્ર તરફ ધસમસતી વહેતી હતી. યાત્રુમાસની ભક્તિભરી મોસમનાં મંડાણ થવામાં માત્ર એક જ દિવસની વેળા બાકી હતી.

અષાઢ સુદી દશમની વહેલી પ્રભાતે બ્રાહ્મમુહૂર્ત થયું ત્યારે અયોધ્યાના બરહટ્ટા વિસ્તારમાંથી એ ફૂલસમી કોમળકાયા, મેઘની વરસતી ઝડીઓને ખુલ્લા શરીરે ઝીલતી ઉતાવળે સરયુ તરફ ધસી રહી હતી. કોઈ પોતાનો પીછો ન કરે એટલે એ માસુમ બાળકે ખતરનાક રસ્તો લીધો.

ગાંડીતૂર બનેલ સરયુ નદીમાં ઝંપલાવીને એ બાળયોગીએ સમયની રેત પર જે ડગલાં માંડ્યા એ ઈતિહાસમાં સદાયને માટે અજોડ રહેવાના.

૧૧ વર્ષમાં ૧૨,૫૦૦ કિ.મી.ની યાત્રા ખુલ્લા શરીરે, ખુલ્લાપગે, ન કોઈ સાધન, ન કોઈ સહારો! અને ન કોઈ ઉષ્માનો આંગરો, ન કોઈ વૃક્ષની છાયા, ન કોઈ આસનની માયા! ન કશું અન્ન, ન કોઈ ફળ, અને માત્ર વાયુના આહારમાં છ-છ મહિના સુધી માણસનો જ્યાં અવાજ માત્ર ન સંભળાય એવી બફીલી પહાડીઓ પર એકલ પંડે માનસરોવરથી લઈને હિન્દુસ્તાનના પૂર્વ-પશ્ચિમ, ઉત્તર-દક્ષિણની સમગ્ર ધરતી પર ધૂમી વળ્યા.

સકલ ભારતને નીરખીને તેમણે વિશ્વને જે અજોડ આધ્યાત્મિક મૂલ્યોનું પ્રદાન આપ્યું છે, તે આધ્યાત્મિકતાના અમૃતનું પાન યુગો સુધી થતું રહેશે. અને એ અમૃતપાન પાનારાં હતા, બાળયોગી શ્રી નીલકંઠ વર્ણી. પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ.

માતા ભક્તિદેવી અને પિતા ધર્મદેવને ૧૦ વર્ષ સુધી પોતાના સાંનિધ્યનું દિવ્ય સુખ આપીને, તેમની દિવ્યગતી બાદ, આ લાડકવાયા પુત્રે આ વનવિચરણનો કઠોર માર્ગ ચોક્કસ હેતુપૂર્વક લીધો હતો. વિશ્વ-ઈતિહાસના પત્રાંઓ પર આ એકમાત્ર યાત્રા એવી છે કે જે કેવળ ૧૧ વર્ષના બાળકે કરી હોય અને આવનારા અનંત યુગો સુધી અજોડ જ રહેવા સર્જાયેલી હોય.

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની એ કલ્યાણકારી યાત્રામાં દક્ષિણ ભારતમાં વિચરણ અજોડ અને અકલ્પ્ય છે. આદિકૂર્મ, પત્તા-નૃસિંહ, માનસપુર, તિરુપતિ બાલાજી, શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, શ્રીરંગક્ષેત્ર, ભૂતપુરી, સેતુબંધ રામેશ્વર, મદુરાઈ, સુંદરરાજ, કન્યાકુમારી, પદ્મનાભ, જનાર્દન, આદિકેશવ, મલયાયલ, પંપાસરોવર, પંઢરપુર, નાસિક (ત્ર્યંબકેશ્વર) આદિક તામિલનાડુ કેરળ, આંધ્રપ્રદેશ, કર્ણાટક, મહારાષ્ટ્ર વગેરે રાજ્યમાં દક્ષિણ ભારતના સ્થાપત્ય કલામંદિરોને નીરખી બાળયોગી શ્રી નીલકંઠ વર્ણીએ એ તમામ તીર્થોને સવિશેષ પોતાના ચરણકમળથી પવિત્ર અને પાવનકારી બનાવ્યા છે.

આ દક્ષિણ ભારતની યાત્રાનો કંઈક અંશે મહાપ્રભુ બાળયોગી શ્રી નીલકંઠ વર્ણીની સહનશક્તિ, નિર્ભયતા, આત્મનિષ્ઠા વગેરે સમજાય તેવા હેતુસર તેઓની જ પૂર્ણકૃપાથી અને વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞા અને રૂડા આશીર્વાદ સહ તેમજ પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજના પ્રેરણાદાયક માર્ગદર્શન પ્રમાણે અને પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના અથાગ પરિશ્રમથી શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર દ્વારા આજના આધુનિક વિજ્ઞાન યુગના સહારે ૧૨૦૦ યાત્રિકો સાથે સ્પેશ્યલ ટ્રેનના માધ્યમથી આ તમામ દક્ષિણ ભારતના તીર્થોના દર્શન કરવામાં આવ્યા હતાં.

ઘાલા ભક્તજનો! હવે આપણે એ બાળયોગી શ્રી નીલકંઠ વર્ણીના દક્ષિણ ભારતના વનવિચરણ સહિત અને દક્ષિણ ભારતના તીર્થોના માહાત્મ્યની સાથે અજોડ કલ્યાણકારી યાત્રામાં જોડાયેલ સંતો-ભક્તો સહિત ૧૨૦૦ યાત્રિકોની સ્મૃતિ અને દર્શનને ચિરકાળ પર્યંત યાદ કરાવતા વિશેષાંકથી યાત્રાની પ્રત્યક્ષ અનુભૂત ઝલક માણીએ....

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ❖ ઓક્ટોબર-૨૦૦૫

૩

મહિમાવાન તીર્થયાત્રા

- સાધુ અમૃતસ્વસ્વરૂપદાસ તથા રાજેશભાઈ મકવાણા - પુના

ભગવાનના અવતારો, ઋષિઓ, સંતો, ભગવદ્ ભક્તો અને મહાપુરુષોના સંબંધથી પૃથ્વી પવિત્ર તીર્થરૂપ બને છે. શુદ્ધ ભાવનાવાળા, સદાચારી, સરળ સ્વભાવના મુમુક્ષુઓ જે પ્રદેશમાં વસતા હોય, તે પ્રદેશમાં તપસ્વીઓ, ભક્તો, યોગીઓ, સિદ્ધો પોતાના આશ્રમો સ્થાપી તે પ્રદેશોને પોતાની તપોભૂમિ-કર્મ ભૂમિ બનાવે તેને તીર્થરૂપ કહે છે.

તીર્થયાત્રાનો મહિમા ધર્મશાસ્ત્રોમાં ઘણોજ વર્ણવ્યો છે. તત્ત્વનેન પાપમજ્ઞાનં વેતિ તીર્થમ્ । જેના દ્વારા પાપ અને અજ્ઞાનથી તરી શકાય તેને તીર્થ કહેવાય. તીર્થતેજનેનેતિ તીર્થમ્ । જેનાથી સંસૃતિરૂપ ભવસાગર તરી જવાય એનું નામ 'તીર્થ'. ભારતીય શાસ્ત્રીય સિદ્ધાન્તાનુસાર તીર્થના બે પ્રકાર છે. સ્થાવર અને જંગમ. પવિત્ર પર્વતો, પવિત્ર નદીઓ, જળાશયો, દેવાલયો, વૃક્ષો વગેરે સ્થાવર તીર્થ છે. અને સત્પુરુષો જંગમતીર્થ છે. જંગમ તીર્થોની પ્રાપ્તિ પ્રાયઃ સ્થાવર તીર્થોમાં થાય છે. ધર્મશાસ્ત્રોમાં કહેલા વિધિ પ્રમાણે તીર્થયાત્રા કરવાથી આપણને જંગમતીર્થનો સત્સંગ સહેજે પ્રાપ્ત થાય છે. આવો સત્સંગ કરવાથી આપણામાં ભગવાનને વિષે ભક્તિ ઉદય થાય છે અને પરિણામે આપણો આત્મિક મોક્ષ થાય છે. તીર્થયાત્રાનો આવો અપાર મહિમા હોવાથી તે દરેકને માટે આવશ્યક અને અનિવાર્ય છે. તેથી જ આપણા ઉદ્ધવ સંપ્રદાયના સમગ્ર આશ્રિતો (ત્યાગી-ગૃહી) માટે આપણા ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે શિક્ષાપત્રીના શ્લોક ૮૩માં કહેલું છે કે કર્તવ્યા દ્વારિકા મુખ્ય તીર્થયાત્રા યથાવિધિ। 'સર્વે જે અમારા આશ્રિત તેમણે દ્વારિકા આદિક જે તીર્થ તેમની યાત્રા જે તે પોતાના સામર્થ્ય પ્રમાણે યથાવિધિએ કરીને કરવી.'

પુણ્યતીર્થેષુ ચત્કર્મ, માનવૈઃ ક્રિયતે જનાઃ ! ।

સહસ્ત્રગુણિતં તદ્ધિ, જાયતે નાત્ર સંશયઃ ॥

મનુષ્યો તીર્થસ્થળમાં જે કર્મ કરે છે તેનું હજારગણું ફળ થાય છે, તેમાં લેશમાત્ર સંશય નથી. પરંતુ તીર્થમાં

પવિત્રતા આવશ્યક છે. શંકાશીલ, મહિમાના અભાવવાળા વ્યક્તિને તીર્થનું ફળ મળતું નથી. બલકી પુણ્ય સંચયને પણ હરી લે છે. તીર્થયાત્રા કરવી અને કરાવવી એ પુણ્યપ્રદકાર્યનું સ્રોત છે. તીર્થયાત્રા એટલે મોજ, મજા, મસ્તી અને ધમાલ નથી. આ તીર્થયાત્રા અંતરને સાફ કરીને પુણ્યને ભરનાર છે. એક વાત યાદ રહે : તીર્થયાત્રામાં આવતા વળાંકો ક્યારેક જીવન યાત્રાના સૂચક વળાંકો બની રહે છે. જીવનમાં એકવાર તો તીર્થયાત્રા કરવા જેવી છે ને કરવી જોઈએ. તીર્થયાત્રાથી કંઈક મેળવ્યાની અંતરમાં અનુભૂતિ થાય છે ને નિરસ જીવન સરસ બને છે.

તે માટે ઉપરોક્ત હેતુથી એક યાત્રા હમણા જ પૂર્ણ થઈ. જેમાં સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી અને વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞા અને રૂડા આશીર્વાદ સહ તેમજ પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજના પ્રેરણાદાયક માર્ગદર્શન પ્રમાણે અને પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના અથાગ પરિશ્રમથી શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર દ્વારા આજના આધુનિક વિજ્ઞાન યુગના સહારે ૩૫ જેટલા સંતો-પાર્ષદો સહિત ૧૨૦૦ યાત્રિકો સાથે સ્પેશ્યલ ટ્રેનના માધ્યમથી આગળ કહેલા તમામ દક્ષિણ ભારતના તીર્થોના દર્શન કરવામાં આવ્યા હતાં.

પૂર્વ ભગવાનના અવતારો અને સત્પુરુષોએ જ્યાં જ્યાં વિચરણ કર્યું છે તે બધાં સ્થાન તીર્થો બન્યા છે. વળી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન અનંત જીવોના કલ્યાણ કરવા માટે અનેક સ્થળે વિચર્યા છે. તે સ્થળોમાં અનંત ઉત્સવો અને લીલા ચરિત્રો કરી તથા ઉપદેશો આપીને તે તે સ્થળોને તથા વસ્તુઓને તીર્થરૂપ દિવ્ય બનાવી દીધાં છે.

તે માટે શ્રીહરિલીલા- કલ્પતરુના નવમા સ્કંધમાં આદિઆચાર્ય શ્રી રઘુવીરજી મહારાજ ભગવાન શ્રીહરિના પ્રસાદિભૂત તીર્થનો મહિમા બતાવતા લખે છે કે :-

‘અવીક્ષ્યાઽપિ પ્રમાદેન સર્વતીર્થાનિ
ભૂતલે । સર્વતીર્થફલં નૃણામે-
તસ્યૈવેક્ષ્યા ભવેત્ ॥’ પૃથ્વી પરનાં
તીર્થોમાં જે પ્રમાદને લીધે જઈ શકતો
નથી, પરંતુ કેવળ શ્રીજી મહારાજના
પ્રસાદિસ્થાનના જે દર્શન કરે છે તેવા
મનુષ્યોને સર્વ તીર્થનું ફળ મળે છે.
અને વળી આ તીર્થની મહત્તા
બતાવતા કહે છે કે :- ‘દ્વારિકા મથુરા
માયા કાશ્યપોદ્યા અવન્તિકા ।
કાંચી તુલ્યા ન સમૈતા
અન્યક્ષેત્રાણ્યનેન વૈ ॥’ આ શ્રીજી
પ્રસાદિભૂત તીર્થની તુલ્ય દ્વારકા,
મથુરા, જગશાથપુરી, કાશી,
અયોધ્યા, ઉજ્જૈન, કાંચી વગેરે
સાતપુરીઓ પણ થતી નથી. તેથી જ
તો વૈરાગ્યમૂર્તિ સદ્ નિષ્કુળાનંદ
સ્વામી પુરુષોત્તમપ્રકાશમાં લખે છે
કે:

‘તીર્થયાત્રા કરવી અને
કરાવવી એ પુણ્યપ્રદકાર્યનું
સ્રોત્ર છે. તીર્થયાત્રા એટલે
મોજ, મજા, મસ્તી અને
ધમાલ નથી. આ તીર્થયાત્રા
અંતરને સાફ કરીને પુણ્યને
ભરનાર છે.’

નાસિક(ત્ર્યંબકેશ્વર) વગેરે યાત્રા શ્રી
નીલકંઠ વર્ણીના પુનિત પદરેણુથી
પાવન થયેલી હતી.

બસો વર્ષના વાણા વાઈ
ગયા. પરંતુ પ્રભુના પદારવિંદની
છાપ જાણે આજે પણ પડેલી હોય ને
શું ? એવી અનુભૂતિ થઈ.
તિરુપતિમાં ગોવિંદા... ગોવિંદા...
ગોવિંદા...!!! જાણે નીલકંઠ વર્ણીના
બ્રહ્મ અવાજો આજે પણ કાનને
ભેદીને આત્માને અથડાઈને
પરબ્રહ્મરૂપ કરતા હતા. શું નીલકંઠે
ગો...વિં...દા...!!! શબ્દનો ઉચ્ચાર
આપણા માટેજ કરેલ હશે ?

સેવકરામની સેવા અફળ
ગઈ પણ દાખલો વજસાર થયો.
રામેશ્વરમાં શ્રીરામજીના હાથે
પ્રગટેલા શિવજી નીલકંઠને સાથવો
આપીને યાત્રામાં સાથ પુરાવતા હતા.
વિષ્ણુકાંચી અને શિવકાંચીના

ભાગ્ય મોટા એ ભૂમિનાં, જ્યાં હર્યાં ફર્યાં હરિ આપ ।
પાવન થઈ એ પૃથ્વી, હરિચરણને પ્રતાપ ॥

જ્યાં જ્યાં શ્રીજી મહારાજે વિચરણ કર્યું છે તે
ભૂમિના મોટા ભાગ્ય છે. અને તે ધરતી પાવનકારી તીર્થરૂપ
બની ગઈ છે. પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય શ્રી વિહારીલાલજી
મહારાજ શ્રીહરિલીલામૃતગ્રંથમાં બતાવે છે કે:

જ્યાં જ્યાં ફર્યાં ફૂંચ્યા ફૂંપાળુ નાથ, જ્યાં જ્યાં
ફર્યાં સંત મહાંત સાથ । તે સ્થાન તો ઉત્તમ તીર્થ
ગણાય, પવિત્ર તે તીર્થ વિષે થવાય ॥

જે સ્થળે ભગવાન શ્રીહરિ અને તેમની સાથે
આવેલા મુક્તો આદિક સંતો-ભક્તોએ સહિત ફર્યા છે તે તે
સ્થાનો સર્વ શ્રેષ્ઠ તીર્થધામ બની ગયા છે. તે તીર્થસ્થાનોમાં
જવાથી વ્યક્તિ પવિત્ર બની જાય છે.

વન વિચરણ દરમિયાન ભગવાન શ્રી
સ્વામિનારાયણ દક્ષિણ ભારતમાં ગયેલ હતા. દક્ષિણમાં
આદિકૂર્મ, પન્ના-નૃસિંહ, માનસપુર, તિરુપતિ બાલાજી,
શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, શ્રીરંગક્ષેત્ર, ભૂતપુરી, સેતુબંધ
રામેશ્વર, મદુરાઈ, સુંદરરાજ, કન્યાકુમારી, પચનાભ,
જનાર્દન, આદિકેશવ, મલયાયલ, પંપાસરોવર, પંઢરપુર,

પ્રવેશદ્વાર નીલકંઠને આવકારતા હશે ! આજે પણ એવાને
એવા અડિખમપણે નીલકંઠ મહાપ્રભુના ભક્તોને
આવકારીને આવકાર આપે છે. ભૂતપુરીમાં જન્મધારણ
કરનાર શ્રી રામાનુજાચાર્ય જાણે વર્ણીરાજને બહુ રાહ
જોવડાવી એમ કહીને છાતી સરસા ચાંપ્યા હશે જ ! એજ શ્રી
રામાનુજાચાર્ય પ્રગટ્યા ભૂતપુરીમાં અને અવતરણનો અંત
થયો શ્રીરંગક્ષેત્રમાં. પણ ના, અંત વગરના એ શ્રી
રામાનુજાચાર્ય આજે પણ એજ પંચભૂતના દેહમાં પૂજાય
રહ્યા છે. ૮૦૦ વર્ષ થયા પણ પંચભૂત દેહને નથી દફનાવ્યો
કે નથી અગ્નિસંસ્કાર કર્યો !!! આજે પણ ચંદન અને
કુમકુમથી લેપીત થઈ હયાત છે. નીલકંઠ વર્ણી અહીં આવ્યા
હતા તેની સાક્ષી પુરી રહ્યા છે.

શું ? એ કાવેરી નદી નીલકંઠને કાલાવાલા કરીને
સ્નાન કરાવતી હશે. ખરેખર એ કાવેરી પણ પોતાના દક્ષિણી
ગંગાના ગૌરવથી પ્રભુને પોતાનો મહિમા કહેતી બબે માસ
સુધી ઘેલી થઈને સ્નાન કરાવતી હશે !

કન્યાકુંવારી પણ ‘હું તમારા ભક્ત શિવની પ્યારી’
એમકહીને શિવપ્યારી નીલકંઠ વર્ણીને હસીને બોલાવતી
હશે ! આ શિવપ્યારી વર્ણીરાજનું ઉત્તરીય (કેડથી ઉપરનું)

અનુસંધાન પાન નં. ૭

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ❖ ઓક્ટોબર-૨૦૦૫

૫

શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશલ યાત્રા ટ્રેનના શ્રીગણેશ...

લેખન/સંકલન : સાધુ અમૃતસ્વસ્વરૂપદાસ ગુરુ : પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

તા. ૧-૯-૦૫ શ્રાવણ વદ - ૧૩

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે સરધારધામને આંગણે આપેલ વરદાન અનુસાર સાત કરોડથી વધારે જંગી ખર્ચે તૈયાર થઈ રહેલ બંસીપહાડપુર પથ્થરમાં કલાત્મક સ્થાપત્ય નકશીકામયુક્ત નવ્ય ભવ્ય શિખર બદ્ધ મંદિરના આગામી મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવના ઉપક્રમે તા. ૧-૯-૦૫ શ્રાવણ વદ - ૧૩ થી તા. ૧૫-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૧૨ સુધી ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી અને વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞા અને રૂડા આશીર્વાદ સહ તેમજ પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજના પ્રેરણાદાયક માર્ગદર્શન પ્રમાણે અને પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના અથાગ પરિશ્રમથી જ્યાં મહાપ્રભુ શ્રી નીલકંઠ વર્ણીએ પોતાના ચરણકમળથી અંકિત કરેલી છે એવી પાવનકારી દક્ષિણ ભારતની ધરતી પર “શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશલ યાત્રા ટ્રેન”નું આયોજન થયું. આજે પ્રભાતકાળે પ્રભાતિયાના સૂરો સાથે યાત્રામાં જોડાનારાં જે યાત્રિકો, સંતો-ભક્તોએ સ્નાનાદિક વિધિ કરીને ૦૮.૦૦ કલાકે નૂતન મંદિરથી પૂ. સ્વામી તથા બગસરા નિવાસી પૂ. સ્વામી લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી વગેરે સંતો યાત્રિકો સાથે ધૂન-કીર્તનની રમઝટ કરતા જુના મંદિરે પધાર્યા. મંદિરમાં વિરાજમાન ઠાકોરજીની આરતી ઉતારી અને ગામના આગેવાન હરિભક્તોએ યાત્રિક સંતો-ભક્તોની પૂજનવિધિ કરીને દૂર પ્રાંતોથી આવેલ યાત્રિકોને સરધારથી રાજકોટ રેલ્વે સ્ટેશન જવા વિદાય આપી હતી.

રાજકોટ શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિરે દર્શન અને રેલ્વે સ્ટેશનથી વિદાય...

સરધારથી વિદાય લઈ સંતો-ભક્તો આદિક યાત્રિકજનો બરાબર ૦૮.૦૦ કલાકે રાજકોટમાં ભૂપેન્દ્ર રોડ પર આવેલ શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિરમાં દર્શનાર્થે પધાર્યા. શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજ, શ્રી ધર્મદેવ, ભક્તિમાતા અને શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ વગેરે દેવોના દર્શન કર્યા. તેમજ સદ્ ગોપાળાનંદ સ્વામીના વચને જે બોરડીના કાંટા ખરી ગયા હતા તે બોરડીના દર્શન કરી રેલ્વે સ્ટેશને પધાર્યા. અહીંયા પ્લેટફોર્મ પર ટ્રેન મુકાઈ ગઈ હતી. યાત્રિકોને વળાવવા માટે પોતપોતાના સગા-સંબંધીઓ પણ પહોંચી ગયા હતા. તેમજ રાજકોટ સત્સંગ સમાજના હરિભક્તો વગેરે પણ ટ્રેનને વિદાય આપવા માટે પધાર્યા હતા. આગેવાન હરિભક્તોએ તથા સરધાર રોકાયેલ સંતો-પાર્ષદોએ પૂ. સ્વામી વગેરે સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહારથી સ્વાગત કર્યું. અને પૂ. સ્વામીએ વિદાય આપવા આવેલ હરિભક્તોને સંબોધીને આ યાત્રા નિર્વિઘ્નપણે પૂર્ણ થાય તેવી ભગવાન શ્રીહરિના ચરણોમાં પ્રાર્થના કરીને બરાબર

૧૦.૨૦ કલાકે પૂ. સ્વામીશ્રી અને પૂ. સ્વામી લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજીના વરદ્ હસ્તે શ્રીફળ, કુંકુમ તથા પુષ્પોથી ટ્રેનનું વેદમંત્રો ઉચ્ચારીને પૂજન કરવામાં આવ્યું. ટ્રેનના પાયલોટોને પણ કપાળે

ચાંદલા કરી હારતોરા કર્યા. લીલીઝંડી મળતાની સાથે પ્લેટફોર્મ જયઘોષના નારાથી છવાઈ ગયું. ધીરે ધીરે ટ્રેન આગળ ધપવા માંડી. વિદાય આપવા આવેલ સંતો-હરિભક્તોએ હાથ ઊંચા કરીને “જય શ્રી સ્વામિનારાયણ”ના બોલની સાથે યાત્રિકોને રાજકોટ રેલ્વે સ્ટેશનથી વિદાય આપી હતી.

અમદાવાદ, વડોદરા, સુરત રેલ્વે સ્ટેશને સ્વાગતપૂજન...

૦૪.૦૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા અમદાવાદ કાલુપુર રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી. અહીંયાથી પણ યાત્રિકો જોડાવાના હોવાથી ટ્રેન સ્ટોપ થઈ હતી. અમદાવાદના હરિભક્તો દ્વારા યાત્રામાં જોડાયેલ પૂ. સ્વામીશ્રી અને પૂ. સ્વામી લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી આદિક સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહારથી સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાંથી ટ્રેનયાત્રા આગળ ધપીને વડોદરા સાંજે ૦૭.૦૦ કલાકે આવી હતી. અહીંયા પણ યાત્રામાં જોડાનાર યાત્રિકોએ ટ્રેનમાં પોતાનું સ્થાન લીધું. વડોદરા આદિક વિસ્તારના હરિભક્તોએ પણ સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહારથી સ્વાગત કર્યું હતું.

રાત્રિના ૧૦-૦૦ કલાકે ટ્રેન સુરત પહોંચી. અહીંયા ટ્રેનની પ્રતીક્ષા કરી રહેલ યાત્રિકો તથા હરિભક્તો ખૂબજ આનંદિત થયા હતા. સુરતથી જોડાનાર યાત્રિકોએ ટ્રેનમાં પોતાનું સ્થાન લીધું. સુરત સત્સંગ સમાજના આગેવાન હરિભક્તો દ્વારા સંતો-ભક્તોનું હારતોરાથી સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું. ચાલુ ટ્રેને ૧૧.૦૦ કલાકે વડતાલથી પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજે ફોન દ્વારા આ ટ્રેનયાત્રા નિર્વિઘ્ન પૂર્ણ થાય તેવા આશીર્વાદ પાઠવ્યા હતા. વસઈ, કલ્યાણથી યાત્રિકોને લઈ ટ્રેનયાત્રા નાસિક તરફ આગળ વધી હતી.

અનુસંધાન પાન નં. પનું

વચ્ચ ક્યાંથી કઢાવે, જેને નીલકંઠ મહાપ્રભુ ધારણ જ કરતા ન હતા !!! (આજ સુધી પણ ત્યાં પહેરેલું વચ્ચ કાઢીને જ દર્શન કરવાનો રિવાજ છે.)

ત્રણે સમુદ્રો તલસી રહ્યા હતા પ્રભુની ચરણરજ લેવાને, સાથે સાથે પ્રભુના અભિષેકને માટે ઉમટી પડ્યા હતા. પરંતુ સુનામી ભાવના તોફાનથી શૂન્ય બનીને જ....!!!

પદ્મનાભ કહે છે : મહાપ્રભુ ! તમે ભલે ચાલતાં થકા જ સમગ્ર ભૂમિમાં વિચરણ કરો છો પણ હું તો આ ત્રણ દ્વારની ઓરડીમાં પોઢ્યો જ રહીશ ! અને તમારા ગુણલા ગાતો આવનાર પેઢીને કહેતો રહીશ કે નીલકંઠ વર્ણી અહીંયા પધાર્યા હતા...પધાર્યા હતા...પધાર્યા હતા !!! એ પદ્મનાભપ્રભુના દર્શન સૃષ્ટિના પ્રારંભની યાદ અપાવે છે.

નારદનું વલ્કલ વચ્ચ વર્ડલામાં પડ્યું ને જનાર્દન પ્રભુ ત્યાં આવીને રહ્યા. જનતા જનાર્દન આ જ પ્રભુ છે. નીલકંઠે ચઢેલા પગથિયા આજે પણ અડિખમ ઊભા છે. જાણે બાજુના પીંપળવૃક્ષ સાથે વાતો કરતા હોય ને શું?....

પંઢરપુરમાં પંઢરીનાથ ઊભા છે ઈટ ઉપર, પોતાના હાથને કેડ ઉપર રાખીને જાણે કહે છે કે ફક્કડે આલે હોતે નીલકંઠ...! (નીલકંઠ વર્ણી અહીં આવ્યા હતા.) પંઢરીનાથ સામે કાન પકડીને ફૂંદવું જાણે નીલકંઠ વર્ણીને મંજુર ન હોય એવો ભાસ આજે પણ થાય છે.

પુનામાં મહેકતો બાપુ ગોખલેનો બગીચો આજે ‘રામમંદિર’ માં પરિવર્તન પામી ગયો છે. અને રામપ્રભુ જાણે કહે છે કે હા...નીલકંઠ મહાપ્રભુ અહીંયાથી જ મારી પંચવટીની ઝુંપડી બાજુ ગયા હતા. પંચવટી, તપોવન, દંડકારણ્ય, ત્ર્યંબકેશ્વર આદિક તીર્થો દક્ષિણ પૂર્ણ થયાની જાણ કરે છે.

યાત્રાનો આનંદ અદ્ભૂત હોય છે. આગળ ચાલતી નીલકંઠ મહાપ્રભુની મૂર્તિ ને પાછળ પાછળ આપણી યાત્રા ટ્રેનનો ઘણઘણાટ પીછો કરે છે.

તા. ૨-૯-૦૫ શ્રાવણ વદ - ૧૪, નાસિક-ત્ર્યંબકેશ્વર (મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય)

બરાબર ૦૮-૦૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા નાસિક રોડ રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી હતી. ચાલુ ટ્રેનમાં જ સર્વે યાત્રિકો પૂજાપાઠ નિત્યવિધિથી પરવારી ચૂક્યા હતા. સ્ટેશન પર નાસિકના હરિભક્તો દ્વારા સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહારથી સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું. અહીંયાથી ૨૧ બસો દ્વારા પ્રથમ ત્ર્યંબકેશ્વર પધાર્યા.

ત્ર્યંબકેશ્વર મહિમા...

ત્ર્યંબકેશ્વર આશરે ૫૦૦ વર્ષ પહેલા એક નાનકડું શહેર વસાવવામાં આવ્યું હતું. જે ત્ર્યંબકેશ્વર નામથી પ્રખ્યાત થયું. આ શહેર દરિયાના તળથી ૩૦૦૦ હજાર ફુટની ઉંચાઈએ આવેલું છે. નાના સાહેબ પેશવાએ ઈ.સ. ૧૭૫૫ - ૧૭૮૬ના સમયકાળમાં ત્ર્યંબકેશ્વર શિવજીનું મંદિર પથ્થરથી બનાવડાવેલું. આ મંદિરનો વિસ્તાર પૂર્વ અને પશ્ચિમમાં ૨૭૦ ફુટ અને દક્ષિણમાં ૨૧૭ ફુટ છે. મંદિર યંત્રાકાર રૂપમાં પૂર્વાભિમુખ બનેલું છે. મંદિરની ચારે બાજુ પથ્થરની દીવાલો છે. મંદિરના પાંચ દ્વાર છે. મંદિરની રચનામાં પોલાદ જેવી સમતળતા અને ચિકાશ છે. મંદિરના ગુંબજ પર પાંચ સ્વર્ણ કળશ છે તેમજ તેની ધજા પણ પંચધાતુની બનેલી છે. મંદિરના પક્ષદ્વારની પાછળ કોતરાયેલા કમળ સાચુકલા દેખાય છે. ત્ર્યંબકેશ્વર એ બાર જ્યોતિર્લિંગોમાંનું એક છે. ત્ર્યંબકેશ્વરના શિવલિંગ પર વિરાજમાન બ્રહ્મા, વિષ્ણુ મહેશના દર્શન થાય છે. એક કળશ પાણી સમાઈ જાય એટલો મોટો ખાડો શિવલિંગની નીચે છે. જ્યાં અંગુઠાના આકારના બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ વિરાજમાન છે.

અહીંયાથી બ્રહ્મગિરિ પર્વત પર જવાય છે. જે ગોદાવરી નદીનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે. ગૌતમઋષિએ કુશ-દર્ભથી ગોદાવરીના પ્રવાહને રોક્યો હતો તેથી તેને કુશાવર્ત તીર્થ કહે છે.

નાસિક મહિમા...

નાસિક પૂર્વકાળથી જ ધાર્મિક, સાંસ્કૃતિક અને ઐતિહાસિક મહત્ત્વ ધરાવતું શહેર છે. ગોદાવરી નદીને તટે વસેલું શહેર છે. આ ક્ષેત્રમાં મર્યાદા પુરુષોત્તમભગવાન શ્રી રામચંદ્રજીએ ૧૪ વર્ષના વનવાસ દરમિયાન ૧૦ વર્ષ કરતા વિશેષ નિવાસ કર્યો હતો. અહીંયા લક્ષ્મણજીએ શૂર્પણખાનાં નાકનું છેદન કરીને પોતાનું એક પત્નીવ્રત બતાવ્યું હતું. આ ક્ષેત્રમાં કાલારામમંદિર, વનવાસ દરમિયાન જે ગુફામાં સીતાજી રહેતા હતા તે સીતા ગુફા, પંચવટી, તપોવન વગેરે તીર્થો આવેલા છે. અહીં દર બાર વર્ષે કુંભનો મેળો ભરાય છે. તે સમયે ગોદાવરી નદીમાં સ્નાન કરવાનો મહિમા અતિશય છે. ત્ર્યંબકમાં મહર્ષિ ગૌતમે તપ કર્યું હતું અને ભગવાન

શંકરને પ્રસન્ન કરી ગોદાવરી પ્રગટ કરી હતી. કુંભપર્વ ઇતિહાસ એવો છે કે પૂર્વે સમુદ્રમંથન વખતે જ્યારે અમૃતકુંભ નીકળ્યો તે દાનવોના હાથમાં ન જતો રહે તે માટે ઈન્દ્રનો પુત્ર જયંત અમૃતકુંભ લઈને દોડ્યો. દોડતાં દોડતાં તેણે ચાર જગ્યાએ તે કુંભ મૂક્યો ને તેમાંથી ત્યાં અમૃતબિંદુ ઢળ્યા એટલે એ ચાર જગ્યાએ કુંભમેળો ઊજવવામાં આવે છે. એ ચાર સ્થાનો એટલે નાસિક, ઉજ્જૈન, પ્રયાગ અને હરિદ્વાર. આ ઉપરોક્ત બંને સ્થાનો મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં આવેલા છે.

ત્ર્યંબકેશ્વર-નાસિકમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ વનવિચરણ દરમિયાન નીલકંઠ વર્ણી વેશે સં. ૧૮૫૫ના દંડકારણ્યમાં આવ્યા. ત્યાંની શોભા જોઈને પ્રદક્ષિણા કરી અને તપોવનમાં વિશ્રાંતિ લીધી હતી. ત્યાંથી નાસિક શહેરમાં પધાર્યા. ત્યાંથી પંચવટી આવી કાલારામમંદિર, સીતાગુફા વગેરેના દર્શન કરી ગોદાવરી નદીમાં જ્ઞાનઘાટમાં સ્નાન કર્યું. ત્યાં બે-ત્રણ દિવસ રોકાઈને ત્ર્યંબકેશ્વરમાં આવ્યા. ત્યાં શિવલિંગના દર્શન કરી, કુશાવર્ત તીર્થકુંડમાં સ્નાન કર્યું. ત્યાંના સેવકોએ બાળયોગીને પ્રવીણ જાણ્યા. ભગવાન શ્રીહરિએ તેમને પોતાનું અલૌકિક આશ્ચર્યકારી સામર્થ્ય જણાવીને તેમનો પ્રેમસંપાદન કર્યો. મુમુક્ષુજનોને પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન આપી પછી બ્રહ્મગિરિ પર્વત ઉપર ગયા. ત્યાં ગોદાવરી નદી જ્યાંથી નીકળે છે તે સ્થાન જોયું. પછી ત્યાંથી નીચે ઉતરી માલેગામ તરફ આગળ વધ્યા હતા.

આમ, ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ

વનવિચરણ દરમિયાન નીલકંઠ વર્ણી વેશે પધારીને નાસિક-ત્ર્યંબકેશ્વરને પોતાના પદરેણુંથી પાવનકારી બનાવી છે. અને ભગવાન શ્રીહરિના ગુરુ એવા શ્રી રામાનંદ સ્વામી પણ ઘરનો ત્યાગ કરીને તીર્થાટન કરતા કરતા અહીં પધાર્યા હતા.

ત્ર્યંબકેશ્વર-નાસિકમાં ટ્રેનયાત્રા...

તમામ યાત્રિકોએ ત્ર્યંબકેશ્વરમાં જ્યોતિર્લિંગના દર્શન કરી નીચે આવ્યા, પછી નાસિક મધ્યે વહેતી ગોદાવરી નદીમાં સ્નાન કર્યું. કાલારામમંદિર, સીતાગુફા, પંચવટી અને જે જગ્યાએ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણએ દંડકારણ્યની પ્રદક્ષિણા કરીને વિશ્રાંતિ લીધી હતી તે તપોવન બેઠક, શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, શૂર્પણખાના નાકછેદન સ્થાન વગેરે તીર્થોએ સંતો-ભક્તોએ ભાવથી દર્શન કર્યા. પછી નાસિક રોડ રેલ્વે સ્ટેશને પરત આવીને રસોડામાં સેવા આપી રહેલા એવા સંતો-ભક્તોએ તૈયાર કરેલ ઠાકોરજીના થાળનો પ્રસાદ સર્વે યાત્રિક હરિભક્તોએ જમી તૃપ્ત થયા હતા. અને સંતો-પાર્ષદોએ ફલાહાર કર્યું હતું. બરાબર રાત્રિના ૦૮.૩૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા આગળ પંઢરપુર જવા માટે ગતિમાન થઈ હતી.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ❖ ઓક્ટોબર-૨૦૦૫

૯

સવારના ૦૭.૦૦ કલાકે ટ્રેન કુર્ડુવાડી રેલ્વે સ્ટેશન આવી પહોંચી હતી. અહીંયા સર્વે યાત્રાળુઓ નિત્યવિધિથી પરવારીને તૈયાર થયા હતા. કુર્ડુવાડી રેલ્વે સ્ટેશનથી દક્ષિણ દિશામાં પંઢરપુર ૫૦ કિ.મી, દૂર આવેલું છે. તે માટે ૧૦૦ ફોરવ્હીલ ગાડીઓ દ્વારા તમામ યાત્રિકોને પંઢરપુર લઈ જવામાં આવ્યા હતા.

પંઢરપુર મહિમા...

આ તીર્થને પ્રાચીન પુંડલિકપુર પણ કહે છે. ચંદ્રભાગા અર્થાત્ ભીમા નદીની પાસે આ તીર્થ છે. અહીં શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીનું શિખરબધ્ધ પૂર્વદ્વારે મંદિર છે, જેને પાંડુરંગ અથવા પંઢરીનાથ પણ કહે છે. ભક્ત પુંડલિકની માતા-પિતા પ્રત્યેની સેવાભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ તેને દર્શન દેવા પધાર્યા. પણ તે સમયે પુંડલિક માતા-પિતાની સેવામાં હતા. એટલે તેમણે ભગવાનને બીજુ આસન ન આપતા તેમને ઊભા રહેવા એક ઈંટ મુકી દીધી. તે ઈંટ ઉપર પુંડલિકની રાહ જોતા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ઊભા રહ્યા. તેથી આ પંઢરપુર નામનું તીર્થક્ષેત્ર બની ગયું. અહીં દેવશયની અને પ્રબોધની એમ બે એકાદશીઓએ બાર માસમાં બે મેળા ભરાય છે અને ખૂબ વિશાળ પ્રમાણમાં વારકરી સંપ્રદાયના ભક્તજનો આ દિવસોમાં ભગવાન શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીના દર્શનાર્થે અહીં આવે છે. સંત તુકારામ, સંત નામદેવ વગેરે સંતોની પણ આ નિવાસ ભૂમિ છે. આ સ્થાન મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં આવેલું છે.

તા. ૩-૯-૦૫

શ્રાવણ વદ - ૩૦,

પંઢરપુર (મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય)

પંઢરપુરમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ રામપુર ચાલ્યા તે વનમાં ફરતા ફરતા કેટલાક દિવસે પંઢરપુરમાં આવ્યા. ત્યાં ચંદ્રભાગા નદીમાં સ્નાન કરીને કાંઠા ઉપર રહેલા એક સુંદર વૃક્ષ નીચે બેસી પોતાનો નિત્યવિધિ કરી સ્વસ્વરૂપનું ધ્યાન કરતા વર્ણીરાટ ત્યાં બેઠા. તે જ સમયે પંઢરપુરમાં એક દુઃખદ ઘટના બની. એક શિવમંદિરનો પૂજારી મંદિરમાં પૂજા કરવા માટે ગયો. ત્યારે શિવજીના બાણની નીચેના ભાગમાં સર્પ હતો તેથી અંધારામાં પૂજારીએ જોયો નહીં. તે માટે ભૂલમાં તે સર્પ ઉપર પગ મૂકાઈ ગયો. સર્પ દબાયો એટલે તુરત જ ક્રોધ કરી ફૂંફાડો મારીને પૂજારીના પગે કરડ્યો. તેનું ઝેર ચડ્યું. તેનું પોતાના ઐશ્વર્યપ્રતાપથી ઝેર ઉતારીને ચમત્કાર દેખાડ્યો. આવા અનેક ચમત્કાર મુમુક્ષુઓને દેખાડી અને પોતાનું સ્વરૂપ ઓળખાવી તેમને પોતાના આશ્રિત કરતા. શ્રી નીલકંઠ મહાપ્રભુ અહીં બે માસ પર્યંત રહ્યા થકા રોજ ચંદ્રભાગા નદીમાં સ્નાન કરતા

અને હંમેશા ભગવાન શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીના દર્શન કરતા, અને ભગવાન શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીના મંદિરમાં ભક્તજનો રોજ ભજન-કીર્તન, ધૂન કરતા તેને સાંભળી ખૂબ રાજી થતા. વિઠોબાને વારંવાર ભેટીને વંદન કરતા.

અહીં શ્રીજી મહારાજ બે માસ રહ્યા હતા તે સ્થાનમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના ચરણારવિંદ તથા ભગવાન શ્રીહરિની એક ચક્રુની મૂર્તિ પધરાવવામાં આવ્યા છે. અને ભગવાન શ્રીહરિના ગુરુ એવા શ્રી રામાનંદ સ્વામી પણ ઘરનો ત્યાગ કરીને તીર્થાટન કરતા કરતા અહીં પધાર્યા હતા.

પંઢરપુરમાં દ્રેનયાત્રા...

પંઢરપુરમાં તમામ યાત્રિકો પહોંચતા બપોરના ૧૨.૦૦ નો સમય થઈ ગયો હતો. શ્રીજી મહારાજે સતત બે માસ સુધી જે નદીમાં સ્નાન કરીને પ્રસાદીભૂત બનાવેલ ચંદ્રભાગા નદીના મહાદ્વાર ઘાટમાં ઠાકોરજીનો અભિષેક કરીને સમૂહ સ્નાન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાંથી

ભક્ત પુંડલિકના મંદિરમાં દર્શન કર્યા. પછી ભગવાન શ્રી વિઠ્ઠલનાથજીના મંદિરના દર્શન ખૂબ ભાવપૂર્વક સર્વે યાત્રિકોએ કર્યા. ત્યાંથી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ બે માસ સુધી જ્યાં રહ્યા હતા તે શ્રીધર સ્વામી સમાધી મંદિરના દર્શન કર્યા. આ સિવાય પંઢરપુરના અન્ય નાનામોટા તીર્થોના દર્શન કરી પાછા ફરીને કુર્ડુવાડી રેલ્વે સ્ટેશને તમામ ગાડીઓ સાંજના ૦૫.૩૦ કલાકે આવી ગઈ હતી. અહીંયા તમામ યાત્રિકોએ ઠાકોર જમાડ્યા હતા. અને ત્યારબાદ ૦૭.૦૦ કલાકે રેલ્વે સ્ટેશન પર સંધ્યા આરતી, સ્તુતિ-પ્રાર્થના નિત્ય નિયમ કરીને સત્સંગ સભાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં પૂ. સ્વામીશ્રી તથા સાથે મોટા સંતોએ કથા-વાર્તાનો લાભ આપ્યો હતો. કુર્ડુવાડી તેમજ અન્ય પંઢરપુર શહેરથી નજીક વિસ્તારમાં રહેતા હરિભક્તો દ્વારા સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહારથી સ્વાગત કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૦.૦૦ કલાકે સત્સંગ સભા પૂર્ણ થયા પછી તમામ યાત્રિકોને સુંદર લચ્છીનું પાન કરાવવામાં આવ્યું હતું. બરાબર ૧૦.૩૦ કલાકે દ્રેને તિરુપતિના માર્ગે જવા પ્રયાણ કર્યું હતું.

દ્રેનયાત્રામાં મોબાઈલ ફોનના માધ્યમથી પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજે વરસાવેલ

આશીર્વાદભક્ત અમૃતવચનો

જ્યાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે વન વિચરણ કર્યું છે તેવા પવિત્ર સ્થાનોમાં આપણને જીવનમાં કદાચ એક વખત યાત્રા કરવાનો લ્હાવો મળે, અથવા આ તીર્થોમાંથી કોઈ એક તીર્થોમાં યાત્રા કરવાનો મોકો મળે તો વચનામૃતના શબ્દો આપણને જરૂર શ્રવણે આવે. ગઢડા પ્રથમપ્રકરણના ૧લાં વચનામૃતમાં સ્પષ્ટપણે લખ્યું છે કે : અન્યક્ષેત્રે કૃતં પાપં તીર્થક્ષેત્રે વિનશ્યતિ । અન્ય ક્ષેત્રેની અંદર, અન્ય સમયની અંદર આપણા જીવનમાં જાણે-અજાણે કોઈ એવા દુષ્કૃત્યો થયા હોય તો એના નિવારણ માટે આ પવિત્ર તીર્થભૂમિઆપણને એમાં ઉપયોગી બને છે. આપણા જે દુષ્કૃત્યો છે તેને બાળીને ભસ્મકરે છે. માનો કે આપણા જીવનની અંદર આપણે બહુ સાવધાનથી વર્ત્યા છીએ કે કોઈ દિવસ દુષ્કૃત્યો કર્યા નથી. તો પણ પાવનકારી તીર્થભૂમિમાં જવાથી આપણા મનની અંદર એક એવી અનેરી ઊર્જા ઉત્પન્ન થાય છે. આપણા હૃદયકમળની અંદર ભગવાન પ્રત્યેનો એક એવો ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે કે જે ભાવ આપણે ભક્તિ કરતા હોઈએ ત્યારે તે ભક્તિ અનંતકોટી બ્રહ્માંડના અધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના ચરણારવિંદ સુધી જરૂર પહોંચાડે છે.

એ ઊર્જા આપણી ભક્તિને બળ આપે છે. અને એ ભક્તિ મહારાજના ધામસુધી જવા માટે આપણું ભાથું બને છે. આ તમે જે યાત્રા કરી રહ્યા છો તે કાંઈ પીકનીક કે માત્ર પ્રવાસ નથી, આ મનના મનોરંજન માટેની યાત્રા નથી. પરંતુ આ જીવનના આત્યંતિક કલ્યાણ માટેની યાત્રા છે. આ યાત્રાને સફળ કરવી હોય તો દરેક યાત્રિકને અમારી ખૂબ ભલામણ છે કે યાત્રા કરતી વખતે સંસારના તમામપદાર્થોમાંથી વૃત્તિને પાછી વાળીને ડગલે ને પગલે, ક્ષણેક્ષણમાં વડતાલવાસી શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજના સ્વરૂપમાં આપણી વૃત્તિને જોડી રાખવી જોઈએ. અને જો યાત્રાને જીવનમાં સ્મૃતિરૂપ બનાવવી હોય તો મનમાં અખંડ મહારાજનું રટણ રાખવું જરૂરી છે. ભગવાન શ્રીહરિનું નામસ્મરણ કરતા થકા જો તીર્થયાત્રા કરવામાં આવે તો જ તીર્થયાત્રાનું પરિપૂર્ણ ફળ મળે છે.

તીર્થયાત્રાનું ફળ એટલું જ છે કે વ્યક્તિ પોતાનો સ્વભાવ અને ઈન્દ્રિયો-અંતઃકરણના અંતઃશત્રુઓને વશ કરીને ભગવાનની ભક્તિ માર્ગમાં અગ્રસર થાય. માટે આ યાત્રામાં સંતો-હરિભક્તોએ પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞાથી જે દાખડો-મહેનત કરી છે તે બદલ સર્વોપરી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ તેમના ઉપર જરૂર રાજી થશે. અને સત્સંગમાં આવા બીજા અનેરા ક્રાંતિકારી કાર્યો કરવાની શક્તિ આપે તેમજ આપણે ઈતિહાસમાંથી જે શીખએ છીએ તે ભવિષ્યમાંથી નથી શીખતા. માટે ઐતિહાસિક અને પવિત્ર તીર્થસ્થાનો તમારા જ્ઞાનમાં ઉમેરાય અને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ પ્રત્યેની તમારી લાગણીઓ વધુ મજબુત બનાવે તેવી તેમના ચરણકમળમાં પ્રાર્થના સહ.....જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ❖ ઓક્ટોબર-૨૦૦૫

૧૧

તા. ૪ થી ૬-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૧ થી ૩, તિરુપતિ-વેંકટાદ્રિ (આંધ્રપ્રદેશ)

તા. ૩-૯-૦૫ના રોજ રાત્રે ૧૦.૩૦ કલાકે પંઢરપુરથી નીકળી તા. ૪-૯-૦૫ના રોજ સાંજે ૦૬.૩૦ કલાકે તિરુપતિથી સાત કિ.મી. નજીક રેણુગુંથા રેલ્વે સ્ટેશને ટ્રેનયાત્રા પહોંચી હતી. પંઢરપુરથી રેણુગુંથાની મુસાફરી દરમિયાન સંતો દ્વારા ભજન-કીર્તન, ધૂનની રમઝટ અને કથા-વાર્તા કરીને યાત્રિકોને ભગવાન શ્રીહરિની સર્વોપરી ઉપાસના તથા તીર્થોનું માહાત્મ્ય સમજાવવામાં આવ્યું હતું. રેણુગુંથા રેલ્વે સ્ટેશન પર સંધ્યા આરતી, સ્તુતિ-પ્રાર્થના નિત્ય નિયમકરીને તમામ યાત્રિકોએ ઠાકોર જમાડ્યા. ત્યાંથી લોકલ ટ્રેન દ્વારા તમામ યાત્રિકોને તિરુપતિ લઈ જવામાં આવ્યા. ત્યાં તિરુપતિ દેવસ્થાન ટ્રસ્ટના સુંદર સગવડતા ભર્યા ઉતારામાં રાત્રિ રોકાણ કર્યું. સવારે પૂજાપાઠ, નિત્યવિધિથી પરવારીને તિરુપતિ શહેરની અંદર રહેલ ગોવિંદરાજ સ્વામી મંદિર, કપિલેશ્વર મંદિર, રામમંદિર, ઈસ્કોન મંદિર વગેરે તીર્થોના દર્શન કર્યા. અને બપોરે ૧૨.૦૦ કલાકે ફોરવ્હીલ ગાડીઓ દ્વારા તિરુમલા (વેંકટાદ્રિ) પર્વત પર જવા રવાના થયા.

તિરુપતિ બાલાજી (વેંકટાદ્રિ) મહિમા...

વેંક એટલે પાપ. વેંકટ એટલે પાપનો નાશ. શેષાદ્રિ એ ભગવાનનું નામ હોવાથી તેનો સંબંધ થાય એટલે પાપ નાશ થઈ જાય છે. વેંકટાયજને ભગવાન વિષ્ણુનું સ્વરૂપ માનવામાં આવે છે. પુરાણની કથા છે કે ભગવાન શેષ અહીં પર્વત સ્વરૂપે બિરાજે છે. એટલે આ પર્વતને શેષાયલ પણ કહે છે. પ્રાચીન સમયમાં પ્રહ્લાદજી તથા ભક્ત અંબરીષ આ પર્વતને ભગવત્સ્વરૂપે સમજીને દૂરથી તેને નમસ્કાર કરીને જ આગળ નીકળી ગયા હતા. આ પર્વત પર વિશિષ્ટાદ્વૈતમત-પ્રવર્તક ભગવાન શ્રી રામાનુજાચાર્ય દંડવત્

પ્રજ્ઞામ કરતા કરતા સાત માઈલ ચડ્યા હતા. રામાનુજાચાર્યના જે આઠ પીઠ છે, તે માહેલું એક પીઠ આ સ્થળે છે. આ સ્થળની ગાદીના આચાર્યોને શ્રી વેંકટાચાર્ય કહેવામાં આવે છે. આ સ્થાનનું આવું માહાત્મ્ય જાણી અહીં દક્ષિણના ઘણા યાત્રિકો દર્શન કરવા આવે છે. માનતા પણ રાખે છે. પર્વતનાં સર્વોચ્ચ શિખર પર ભગવાન વેંકટેશ્વરનું ભવ્ય મંદિર આવેલું છે. જે મંદિરમાં મોટા પ્રમાણમાં સુવર્ણનો ઉપયોગ થયો છે. જે સુવર્ણના ઘુમ્મટવાળું ભારતનું જ નહિ પરંતુ વિશ્વભરનું સૌથી સમૃદ્ધ મંદિર છે. મંદિરની સમીપમાં જ સ્વામી પુષ્કરણી નામનું અતિ પવિત્ર અતિ વિશાળ સરોવર રહેલું છે. આ તીર્થમાં મુંડન કરાવવાનો મોટા મહિમા હોવાથી લાખો યાત્રિકો પોતાની સુંદરતા મટી જશે એવા ભયનો ત્યાગ કરીને સહર્ષ મુંડન કરાવે છે. મુખ્ય મંદિરથી થોડે દૂર ભગવાન વારાહનું મંદિર છે. આ મંદિરમાં વારાહ ભગવાનની ભવ્ય મૂર્તિ છે. અહીંયા વારાહ ભગવાનના દર્શન કરીને જ બાલાજી ભગવાનના દર્શન કરવાનો રિવાજ છે.

પર્વત ઉપર મુખ્ય દેવ વેંકટેશ્વરને ઉત્તર ભારતવાસીઓ 'બાલાજી' નામથી બોલાવે છે અને પૂર્વભારતવાસીઓ 'ત્રિપતિબાલાજી' નામથી બોલાવે છે. ત્રિપતિ એટલે શ્રીદેવી, ભૂદેવી અને નીલાદેવી આ ત્રણેય દેવીઓના પતિ માટે ત્રિપતિ કહેવાય છે. આ તીર્થને વિદ્વાનો ભૂવૈકુંઠ માને છે. મંદિરમાં ભગવાન વેંકટેશ્વરની શ્યામ આરસની સાત ફુટ ઊંચી મૂર્તિ વિરાજમાન છે.

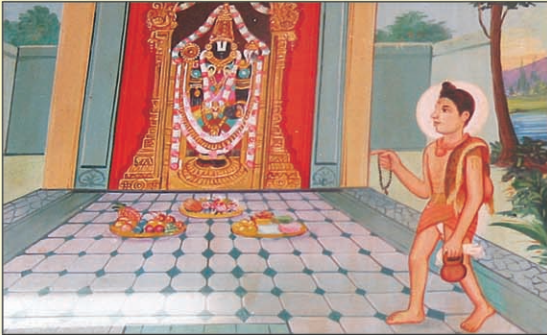
પર્વત પર પાંડવતીર્થ, આકાશગંગા, જાબાલીતીર્થ, વૈકુંઠતીર્થ, ચક્રતીર્થ, કુમારધારા, રામકૃષ્ણતીર્થ, ઘોણતીર્થ વગેરે ઐતિહાસિક તીર્થો રહેલા છે.

વર્તમાન સમયે વિશ્વભરમાં ધાર્મિક ક્ષેત્રે અધિક આમદાની (આવક) વાળું પ્રસિદ્ધ તીર્થ છે. દેવસ્થાન ટ્રસ્ટ દ્વારા દરેક વહીવટ થાય છે. ભગવાનના મંદિર સમીપે સુવર્ણનો સ્તંભ છે. એની આગળ તિરુમહ-મંડપમ્ નામથી સભામંડપ છે. આ મંડપમાં બંધ બારણાવાળો એક કુંડ છે. જેમાં યાત્રિકો દ્રવ્ય અને આભૂષણો નાખે છે. જેની આવક રોજ-બરોજની બે કરોડ કરતા વધારે થાય છે તેમ કહેવાય છે. કલાકો સુધી રાહ જોયા બાદ ઉપર જવાની બસ ટીકિટ મળે છે. દર્શનાર્થીઓની લાઈન મોટી સંખ્યામાં થાય છે. છ થી સાત કલાકે દર્શનનો લાભ મળે છે. અહીં દેવસ્થાન ટ્રસ્ટે પર્વત પર જવા માટે ફી બસ વ્યવસ્થા ગોઠવી છે. તેમજ ઉતારા, હાઈસ્કુલ, કોલેજ જેવા સામાજિક કાર્યો પણ કરે છે.

આ પર્વતની તળેટીમાં તિરુપતિ ગામ આવેલું છે. જેમાં ગોવિંદારાજ સ્વામીનું વિશાળ મંદિર છે. શેષશાયી ભગવાનની મુખ્ય પ્રતિમા છે. જેની પ્રતિષ્ઠા રામાનુજાયર્યે કરી હતી. આ મંદિરની આજુબાજુ નાનામોટા પંદર મંદિરો છે. જેમાં શ્રી ગોદાઅંબાનું મંદિર છે. જેની પ્રતિષ્ઠા રામાનુજાયર્યે કરી હતી. આ તીર્થસ્થાન આંધ્રપ્રદેશ રાજ્યમાં આવેલું છે.

તિરુપતિ (વેંકટાદ્રિ)માં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

માનસપતનથી નીકળી બાળયોગી નીલકંઠ વર્ણી વેંકટાદ્રિ પહોંચ્યા હતા. અહીં બાલાજી ભગવાન (વેંકટેશ્વર)નાં દર્શન કર્યા. નીલકંઠ વર્ણી અહીંયા આવતા લાખો દર્શનાર્થી ભક્તોના કલ્યાણ અર્થે પધાર્યા હતા. મંદિરની બાજુમાં રહેલ વારાહ મંદિરના દર્શન કરી પાસે આવેલા વડ નીચે બિરાજ્યા. વારાહ ભગવાનનાં દર્શન

કરવા આવનાર યાત્રિકો વડ નીચે ધ્યાનમગ્ન બિરાજેલા આ તેજસ્વી વર્ણીનાં દર્શન કરવા જવા લાગ્યા. લગભગ પાંચ દિવસ આ સ્થાને આ પ્રમાણે રહી લાખો દર્શનાર્થીઓને સુખ આપી પછી ત્યાંથી નીકળ્યા અને કાંચીપુરમ્ની વાટ પકડી હતી.

અહીંયાથી જ રસ્તામાં નીલકંઠ વર્ણીએ સેવકરામ નામના સંતની સેવા પરોપકાર દૃષ્ટિએ કરીને સાજો કરેલ, પરંતુ કૃતઘ્ની જાણીને તેનો ત્યાગ કરેલ હતો. આ પ્રસંગ ભગવાન શ્રીહરિએ પ્રથમ પ્રકરણના ૧૦માં વચનામૃતમાં વિસ્તારથી વર્ણન કરેલો છે.

આવા અતિ પવિત્ર તીર્થમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના ગુરુ રામાનંદ સ્વામી પણ તીર્થાટન કરતા કરતા આવ્યા હતા. અને એક અઠવાડિયા સુધી રોકાઈને તીર્થવિધિ, ઉપવાસ અને મુંડન વગેરે સત્કર્મો કરી સેતુબંધ રામેશ્વર ગયા હતા.

તિરુપતિ (વેંકટાદ્રિ)માં ટ્રેનયાત્રા...

સાંજે ૦૫.૦૦ કલાકે પર્વત પરથી નીચે ઉતરી સહુ યાત્રિકો ઉતારે આવ્યા હતા. અહીંયા સંતો અને સ્વયંસેવકોએ રસોઈ કરેલ હતી. તમામ યાત્રિકોએ ઠાકોરજીને જમાડ્યા હતા. અને સંતો-પાર્ષદોએ ફલાહાર કર્યું હતું. આજે આખો દિવસ તીર્થાટન કરેલ હોવાથી દરેક યાત્રિકો વહેલા પોઢી ગયા હતા.

તા. ૬-૮-૦૫ના રોજ સવારે પૂજાપાઠથી પરવારી દરેક યાત્રિકો તિરુપતિમાં શહેરમાં આવેલા મંદિરોના દર્શન માટે ગયા હતા. સાંજે ૦૬.૦૦ કલાકે પરત ફરીને ઠાકોરજી જમાડી તૃપ્ત થયા હતા. પછી ૦૭.૦૦ કલાકે ઉતારા ભવનમાં સત્સંગ સભાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં પૂ. સ્વામીશ્રી અને સાથે રહેલ વડિલ સંતોએ અમૃતવાણીનું રસપાન કરાવ્યું હતું. ૦૮.૪૫ કલાકે સભાની પૂર્ણાહુતિ કરવામાં આવી હતી.

રેણુગુંથા રેલ્વે સ્ટેશનથી ટ્રેન સર્વિસ થઈને તિરુપતિ રેલ્વે સ્ટેશને આવી ગઈ હોવાથી બરાબર ૧૦.૩૦ કલાકે યાત્રિકોને લઈને મદ્રાસ(ચેન્નાઈ)ના માર્ગે આગળ ધપી હતી.

તા. ૭ થી ૮-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૪/૫, ભૂતપુરી, શિવકાંચી

પ્રભાતકાળે વહેલી સવારે ૦૫.૦૦ કલાકે ટ્રેન મદ્રાસ રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી ચુકી હતી. સંતો-હરિભક્તો આદિક સહુ યાત્રાળુઓ નિત્યવિધિથી પરવારીને તૈયાર થયા હતા. ૦૭.૦૦ કલાકે ૨૧ બસો દ્વારા મદ્રાસથી ભૂતપૂરી, શિવકાંચી, વિષ્ણુકાંચી, પક્ષીતીર્થ, મહાબલીપુરમ્ વગેરે તીર્થસ્થળોએ જવા રવાના થયા હતા.

રામાનુજાયાર્યનું જન્મસ્થાન ભૂતપુરીમાં ટ્રેનયાત્રા...

સવારના ૧૦.૦૦ કલાકે સર્વે યાત્રિકજનો ભૂતપુરી પહોંચ્યા. આ રામાનુજાયાર્યનું જન્મસ્થાન છે. અને તેની સામે મોટું મંદિર છે. તેમાં પ્રથમ રામાનુજાયાર્યનું મંદિર છે, તેની નજીક આદિકેશવ ભગવાનનું મંદિર છે. મંદિરના ચોકમાં સુવર્ણ સ્થંભ છે. જન્મસ્થાનની જગ્યાએ દીવાલમાં રામાનુજ સ્વામીની તથા આદિકેશવની મૂર્તિઓ છે અને તેમના ૭૪ શિષ્યોની પણ મૂર્તિઓ છે. મંદિરની પાછળ અનંત સરોવર નામનો કુંડ છે. વૈકુંઠનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. તેમાં શ્રીદેવી અને ભૃદેવી સેવામાં છે. નીલાદેવી અંતર્હિત છે. અત્યારે આ સ્થાનને શ્રીપેરુમ્બુદુર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને તામિલનાડુ રાજ્યમાં આવેલું છે.

આ સર્વે તીર્થસ્થળોના દરેક યાત્રિકજનોએ ભાવપૂર્વક દર્શન કર્યા અને પૂ. સ્વામીશ્રીએ આ સ્થાનનું માહાત્મ્ય પુરાણોક્ત ઐતિહાસિક ઘટના સહિત સવિસ્તારથી સમજાવ્યું હતું.

ભૂતપુરીમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

નીલકંઠ મહાપ્રભુને મદુરાઈ મીનાક્ષીદેવીના મંદિરથી નીકળી ભૂતપુરી જતા હતા ત્યારે રસ્તામાં ચાર દિવસના ઉપવાસ થયા હતા. વર્ણીરાટના સંકલ્પ અનુસાર વનમાં જ કાપડી વેશમાં શિવ-પાર્વતીએ સાથવો જમાડ્યો હતો. અને ત્યાંથી આગળ ચાલતા એક ગામની બહાર લોકોને ઠગતા ઢોંગી દૂધાધારી બાવાની પાપલીલા નિહાળી હતી.

આવી રીતે નીલકંઠ વર્ણી વનમાં ચાલતા ચાલતા ભૂતપુરીમાં આવ્યા. ત્યાં મુખ્ય મંદિરમાં જઈ શ્રી વૈકુંઠનાથ તથા રામાનુજાયાર્યની મૂર્તિના દર્શન કર્યા.

અહીંના ત્યાગીમાં પ્રધાન આચાર્ય જીયર સ્વામી હતા. તેમની પાસે જઈ વર્ણી બેઠા. તેમણે વર્ણીનો સારો સત્કાર કર્યો. વર્ણીએ તેમની પાસેથી વિષ્ણુનાં આયુધોની છાપ લઈ તેઓ ચક્રાંકિત થયા. તેમના ગ્રંથો તેમણે સાંભળ્યા. ઉપાસનાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જોઈ તેમને ત્યાં ગમ્યું. ત્યાંના ત્યાગીઓ ફેલ કે વ્યસન રાખતા નહિ અને ધનનો ત્યાગ રાખતા. આ રીત નીલકંઠ વર્ણીને ગમી. પોતે ઘણા સંપ્રદાયો જોયા પણ સર્વમાં શુદ્ધ આ સંપ્રદાય દેખીને વર્ણીરાજ અંતરમાં ભાવ લાવીને કેટલાક માસ ત્યાં રહ્યા.

તેમણે જીયર સ્વામી પાસે રામાનુજના ગ્રંથોનો અભ્યાસ કર્યો. પરંતુ તેમને એક વાત ખટકી. તેઓ સ્ત્રીઓનો પ્રસંગ રાખતા અને તેવા વ્યવહારમાં કાંઈ બાધ માનતા નહિ. તેમને આ દૂષણ લાગ્યું.

જીયર સ્વામીને મોટા જાણી તેમણે એક વખત

વિષ્ણુકાંચી, પક્ષીતીર્થ, મહાબલીપુરમ્, મદ્રાસ (તામિલનાડુ રાજ્ય)

કહ્યું : “ત્યાગી સ્ત્રી અને દ્રવ્યનો ત્યાગ કરે તો જ તે સાચો ત્યાગી કહેવાય. મોટા મોટાને પણ આ બેના પ્રસંગથી બંધન થયું છે અને થાય છે. શાસ્ત્રોનાં એવાં વચન છે.”

વર્ણીરાજે એટલું કહ્યું અને જીયર સ્વામીના મુખની રેખાનો ભાવ પલટાયો. નીલકંઠ પ્રભુને લાગ્યું કે ગુરુ અકળાયા છે. તેથી તેમણે બે હાથ જોડી વિનમ્ર ભાવે કહ્યું : “આપ મોટા છો તેથી કહું છું. મને આપ આત્મા-અનાત્માની વાત સમજાવો, પરમાત્માનો મહિમા કહો. પિંડ અને બ્રહ્માંડમાં કેવું દુઃખ રહ્યું છે અને અક્ષરધામનું કેવું દિવ્ય સુખ છે તે સમજાવો. આપ આવા મહાન છો તેથી મને આ બધું જાણવાની જિજ્ઞાસા ઉત્પન્ન થઈ છે. આપ મારા આ પ્રશ્નોનું સમાધાન કરશો પછી જ હું આપનો શિષ્ય બનીને રહીશ.”

આ નાના વર્ણીનાં આવા વચનથી જીયર સ્વામી અકળાયા. સ્ત્રીના ત્યાગની વાત તેમને અકલ્પનીય લાગી. પિંડ અને બ્રહ્માંડનાં દુઃખ જોવાની દૈષ્ટિ તો શુદ્ધ બ્રહ્મના ભાવને જે પામ્યો હોય તેને જ હોય. તેમણે તરત જ શિષ્યોને કહ્યું : “આ છોકરાને અહીંથી જલદી કાઢો. તે પછી જ હું અન્ન-જળ લઈશ. આવા નાલાયક શિષ્યનું મારે અહીં કામનથી.”

ગુરુની ત્રાડ સાંભળીને તેના શિષ્યો એકદમ દોડી આવ્યા. તેમને જોઈ ગુરુએ પાછો રોષ ઠાલવ્યો : “બ્રહ્માંડને બાથ ભીડવા જાય છે મચ્છર થઈને ગરુડની ગતિ કરવાની હામભીડે છે!”

નીલકંઠ વર્ણી આ સાંભળી રહ્યા. તેમણે ફક્ત એટલું જ કહ્યું : “આપ ત્યાગી છો. આટલો કોધ આપને ન શોભે. આપે મને કાઢવો નહીં પડે, હું સ્વયં જ અહીં

રોકાઈશ નહીં.” એમ કહી ત્યાંથી ઊઠી ગયા અને ત્યાંથી ચાલી નીસર્યા. અહીંથી તેમણે સીધી કુમારિકા ક્ષેત્ર (કન્યાકુમારી)ની વાટ લીધી.

શિવકાંચી-વિષ્ણુકાંચીના દર્શન

દરેક યાત્રિકો ભૂતપુરીમાં દર્શન કરીને બપોરના ૧૧.૩૦ કલાકે શિવકાંચી-વિષ્ણુકાંચી (કાંચીપુરમ્) પહોંચ્યા. બ્રહ્માંડપુરાણમાં ઉલ્લેખ છે કે કાશી અને કાંચી એ બે ભગવાન શંકરના નેત્ર છે. મોક્ષદાયી સાતપુરીમાં કાંચીપુરીની પણ ગણના થાય છે. તેને ‘હરિહરાત્મકપુરી’ પણ કહે છે. શિવકાંચી અને વિષ્ણુકાંચી એ ફક્ત બે માઈલના અંતરે જ છે. અહીં શિવકાંચીમાં વિશાળ ગોપુરમ્વાળું પૂર્વદ્વારે મંદિર છે. તેમાં આમેશ્વર નામના શંકર છે. તથા કામાક્ષીદેવી પાર્વતીજીનું મંદિર છે. ત્યાં એક આશરે ૩૦૦૦ વર્ષ જુનું આંબાનું વૃક્ષ પુરાતની છે. તેમાં ચાર જાતની કેરીઓ, ખાટી-મીઠી-કડવી અને તૂરી થતી હતી. આ વૃક્ષમાં ત્યાંના લોકોની માન્યતા પ્રમાણે ચાર વેદ રહેલા છે. મંદિરમાં વિશાળ પ્રદક્ષિણા રાખવામાં આવેલી છે. આ મંદિરની મૂર્તિઓ ૩૫૦૦ વર્ષ જુની છે અને મંદિરનું બાંધકામ ૧૫૦૦ વર્ષ જુનું છે.

શિવકાંચીના દર્શન કરી સહુ વિષ્ણુકાંચી આવ્યા. અહીંયા પશ્ચિમદ્વારે વરદરાજ ભગવાનનું મંદિર ઉપરના ભાગમાં છે. તેમાં શ્રીદેવી અને ભૂદેવી સેવામાં છે. નૃસિંહ ભગવાન તથા લક્ષ્મીજી નીચે પૂર્વદ્વારે છે. આ મંદિર ઉપર સોનાના સાત કળશ છે. તથા સોનાનો સ્તંભ છે. મંદિરમાં અલગ અલગ બે-ત્રણ વિશાળ પ્રદક્ષિણા છે. ત્યાં અનંત નામનો કુંડ છે.

અનુસંધાન પાન નં. ૧૮

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી
અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞા અને
આશીર્વાદથી થયેલ દક્ષિણ ભારત
'શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ ટ્રેન'

યાત્રાની અનુભૂતિ

- પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

અમારી આખી યાત્રા ઘણીજ દિવ્ય અને આનંદકારી રહી. ૧૨૦૦ જેટલા હરિભક્તોની સાથે દર્શન અને ભજનનું બહુજ સુખ આવ્યું. મંદિરોની વિશાળતા જાણે કે આપણને ભારતવર્ષની ગૌરવતાના દર્શન કરાવતી ન હોય તેવું સતત ભાસતું હતું. એક તો મંદિરની દિવ્યતા અને ભવ્યતા હૃદયને સ્પર્શ કરી જાય તેવા હતા અને તેમાં પણ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે તે દરેક સ્થાનમાં પોતાના પુનિત ચરણારવિંદ પાડી જાણે કે સોનામાં સુગંધનું કાર્ય કર્યું છે.

અમો તો દરેક મંદિર જોતા રહ્યા અને પરમાત્માની દિવ્ય સામર્થ્યનું ગાન કરતા જ રહ્યા ને જીવનની ધન્ય ઘડી અનુભવતા રહ્યા. શું મંદિરોની ભવ્યતા...! શું તેની દિવ્યતા...! શું ભારતવર્ષના લોકોની શ્રદ્ધા...! અરે! દક્ષિણની યાત્રા કરી દરેક યાત્રિકને હિન્દુસ્તાન દુનિયાનો સર્વ શ્રેષ્ઠ દેશ છે, અને ભગવાન આવા જ દેશમાં પ્રગટ થાય તે વાત નિઃસંદેહ સ્વીકારવી જ પડે! આસ્તિક તેમજ ભક્ત હૃદયમાંથી પરમાત્મા પ્રત્યે અતિ અહોભાવ અને પ્રેમપ્રગટ થાય તેમાં કોઈ સંશય જ નથી.

પરંતુ આવા વિશાળ સમુદાય સાથે યાત્રા નિર્વિઘ્ન પાર પડી તેમાં ભગવાન શ્રીહરિની પૂર્ણકૃપા અને પ.પૂ. આચાર્યજી મહારાજની આજ્ઞા અને પૂર્ણ રાજીપો જ કામ કરતો હતો તેવું અમોને સ્પષ્ટ જણાતું હતું. નહીંતર ૧૨૦૦ જેટલા હરિભક્તોને સમયે સમયે જમાડવા, નાર્સતા-પાણીની તેમજ દર્શન માટેના વાહનો અને ઉતારા આદિકની સગવડતા જાળવવી તે કાર્ય અતિ કઠીન અને મુશ્કેલ હતું. ટુંકમાં કહું તો "સ્પેશ્યલ યાત્રાટ્રેન એટલે લાખોના સમૂહ સાથે ઊજવાતા મહોત્સવ જેટલી તૈયારી અને મહેનતની જરૂર પડે છે." પરંતુ અમારી સાથે રહેલ બગસરા નિવાસી પૂ. લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી સ્વામી સહ ઉપ સંતો-પાર્ષદોની અગાધ મહેનત સાથે સાથે પ.પૂ. આચાર્યજી મહારાજ તેમજ અમારી સાથે પણ આત્મીયતા ધરાવતા પ.ભ. શ્રી માવદાનજી કવિના ભાણેજ પ.ભ. શ્રી પ્રફુલભાઈ ગઢવી તેમની પણ સપરિવાર મહેનત અવર્ણનીય રહી છે. સાથે સાથે રસોડા વિભાગના સ્વયંસેવકો, સર્વે આયોજકો, સર્વે સંચાલકો મળી ૧૪૦ હરિભક્તોની ટીમ ઉપ સંતો-પાર્ષદોના માર્ગદર્શન પ્રમાણે સતત કાર્યરત રહી હતી, જે સફળતાનું મુખ્ય સોપાન બની ગયું. યાત્રા દરમિયાન પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી રોજ મોબાઈલ ફોનથી અમારી સંતોની તેમજ યાત્રિક હરિભક્તોની સતત ખબર પૂછતા રહ્યા અને ફોનથી જ વારંવાર આશીર્વાદો વરસાવતા રહ્યા. જેને કારણે આખીય યાત્રામાં કોઈ જગ્યાએ કોઈપણ પ્રકારની મુશ્કેલી ન પડી. અરે! ચોમાસાની ઋતુ હોવા છતાં એક પણ યાત્રિક ક્યારેય ભીંજાયો નથી. ટ્રેનમાં કે બસમાં બેસીએ કે મંદિરમાં દર્શન કરવા પ્રવેશ કરીએ અને વરસાદ ચાલુ થાય. દર્શન કરી બહાર નીકળીએ તો વરસાદ બંધ! તો પછી આથી કઈ મોટી કૃપા કે રાજીપો હોઈ શકે? ૧૨૦૦ જેટલા યાત્રિકો હોવા છતાં શાંતિથી બધાને દર્શન થયા અને સાથે સાથે આખી યાત્રાટ્રેનમાં તેમજ રેલ્વે સ્ટેશનના પ્લેટફોર્મ ઉપર સતત કથા-વાર્તારૂપી સત્સંગ સરિતા વહેતી રહી. જેના માધ્યમથી આજ્ઞા-ઉપાસના, સંપ્રદાયની પ્રથા અને મહારાજની મોટપ સમજી હરિભક્તોના હૃદય આનંદને હિલોળે ચઢતા જોઈ અમારા હૃદયમાં પણ તૃપ્તિ થતી હતી.

આમ, અમોએ જે અનુભવ્યું તે લખ્યું છે. બાકી આ 'શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન' અંકના માધ્યમથી યાત્રામાં ન આવી શકેલા હરિભક્તો પણ ઘેર બેઠા તેનો આનંદ માણી શકે તેવો નિર્મળ પ્રયાસ સાધુ અમૃતસ્વસ્વરૂપદાસ તથા મુકેરીડીંગ અનુજ ગુરુબંધુ વેદાંતાચાર્ય પૂ. આનંદસ્વરૂપદાસજી સ્વામી દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે. જેને તલસ્પર્શી રીતે વાંચી શ્રીજી મહારાજે વનવિચરણ દરમિયાન કરેલ લીલાને સંભારી મહારાજની મૂર્તિનું સુખ મળે અને આજ્ઞા-ઉપાસનામાં પણ ખૂબજ દૈવતા પ્રાપ્ત થાય તેવી ભગવાન શ્રીહરિના ચરણકમળમાં પ્રાર્થના સહ... જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

દક્ષિણ ભારત શ્રી સ્વામિનારાયણ
સ્પેશલ ટ્રેનયાત્રામાં જોડાયેલ
યાત્રિકોની

અનુભૂતિ-પ્રતિભાવો

આ ટ્રેનયાત્રામાં ૧૨૦૦ જેટલા યાત્રિકો હતા. તેમાં સરધાર, રાજકોટ, અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા, મુંબઈ વગેરે શહેરો અને ગામડાના હરિભક્તો જોડાયા હતા. અને ખાસ આ યાત્રા માણવા માટે અમેરિકા અને લંડનથી વીસેક જેટલા હરિભક્તો જોડાયા હતા.

આ યાત્રામાં તમામ સાચા યાત્રિકોને ઘણોજ આનંદ આવ્યો હતો. સંતો-આયોજકો અને સંચાલકોની કરાયેલ મહેનત અને પરિશ્રમ જોઈ ખૂબજ પ્રસન્નતા દાખવતા તેમના મુખમાંથી ઉદ્ગારો નીકળતા હતા કે -

- આવી યાત્રા આજ પહેલા અમે કદી કરી નથી અને કદાચ થશે પણ નહીં.
- યાત્રિકો માટે જમવા તેમજ દર્શન-વાહન આદિકની વ્યવસ્થા ખરેખર દાદ માગી લે તેવી છે.
- ૧૨૦૦ જેટલા યાત્રિકોને માટે સમયેસમયે બધીજ વ્યવસ્થા આપવામાં આવતી હતી તે ઘણીજ આશ્ચર્યકારી છે.
- સંતો દ્વારા સતત કથા-વાર્તાના માધ્યમથી આજ્ઞા-ઉપાસનાનું પોષણ થતું હતું. અને તેમાં પણ પ.પૂ. લાલજી મહારાજના અવાર-નવાર ફોનના દ્વારા આશીર્વાદો મળ્યા હતા. તેથી આ યાત્રા શિબિર જેવી જ લાગતી હતી.
- આખી ટ્રેનમાં ગોઠવવામાં આવેલ સાઉન્ડ સીસ્ટમ અદ્ભૂત હતી, કારણ કે દરેક યાત્રિકની વ્યક્તિગત મુશ્કેલી પણ તરત નિવારી શકાતી હતી. અને આયોજકો પણ ઓછી મહેનતે સુંદર તેમજ સારી વ્યવસ્થા ઊભી કરી શકતા હતા. સવારે ૫.૦૦ વાગ્યાથી પ્રભાતિયા, કીર્તન-ભક્તિ અને કથાવાર્તાનો પૂર્ણ લાભ મળતો હતો તે યાત્રાને સફળ કરવામાં સર્વથી મોટો ફાળો અમોને જણાયો.
- સંતો અમોને નિત્ય નવીન શુદ્ધ ધીમાં બનેલ મીઠાન જમાડતા અને સંતો તો ફક્ત સિંગદાણા કે ફળાહાર લઈને ૧૫ દિવસથી સતત દાખજો કરતા હતા તે જોઈને અમારા દ્રવિત હૃદયે સહિત અમારા મસ્તક સંતોના ચરણોમાં નમી જતા હતા.

- અમોએ ઉપ જેટલા સંતોની સાથે યાત્રા કરી તેથી જીવન ધન્ય બની ગયું છે તે માટે અમોને ઘણોજ આનંદ થાય છે.
- હે સ્વામી ! આપે આ યાત્રામાં કોઈ પ્રકારની કસર રહેવા દીધી નથી, કોઈપણ જગ્યાએ કરકસર કરી નથી અને અમોને જે રીતે આ યાત્રા કરાવી છે તે અમો કદી ભૂલશું નહીં. આખી જીંદગી તમારા ઋણી રહેશું.

આખી યાત્રામાં ક્યારેય પણ કોઈ વાતની ખોટ કે ત્રુટી દેખાતી ન હતી. વ્યવસ્થા માટે ભોજનની સાથે પાણી-પાવર, સાઉન્ડ, પાગરણ વગેરે બધીજ સુવિધા પૂર્ણ હતી. અમોને તો એમજ થતું હતું કે આટલી નાની ઉંમરના જણાતા સંતોને શ્રીજી મહારાજ કેટલી બધી શક્તિ અને સૂઝ આપી છે કે આટલા બધા યાત્રિકોને સંપૂર્ણ સંતોષ આપી શકે છે. આ યાત્રાની વ્યવસ્થા જોઈ અમારું હૃદય ગદ્ગદિત થઈ જતું હતું. અને સાથે વિચાર પણ આવતો હતો કે આવા સાચા આજ્ઞા-ઉપાસનાની દેહતાવાળા અને સાચી સમજણ અને શક્તિ ધરાવતા સંતો આપણા મહારાજશ્રી સાથે છે. તો તેના ઉપર મહારાજશ્રી કેટલા બધા રાહ જશે. અને અમોને પણ પૂર્ણ ગર્વ છે કે આવા સંતો અમારી સાથે છે. માટે અમો સર્વે પણ બડભાગી છીએ. માટે અમારે મોક્ષની બાબતમાં કોઈ સમજવાનું અધરું રહ્યું નથી. જીંદગીપર્યંત આવોને આવો યોગ રહે એજ ભગવાન શ્રીહરિની પાસે પ્રાર્થના કરીએ છીએ. સાથે માગીએ છીએ કે હે મહારાજ ! આવા સાચા સંતોને આપ ખૂબજ બળ આપજ્યો. જેથી આ પડઅંગી સંપ્રદાયનો હંમેશા વિકાસ થતો રહે. અને અમારા જેવા સામાન્ય જીવાત્માને આપનું સ્વરૂપ તથા આપને સ્થાને વિરાજમાન પ.પૂ. આચાર્યજી મહારાજનું સ્વરૂપ ઓળખાતું રહે. અને મોક્ષને માર્ગે ક્યાંય ભુલા ન પડી જઈએ, એવી કૃપા દૃષ્ટિ કરતા રહેજ્યો એવું માંગી છીએ.

અને હે સ્વામી ! હવે તમો ગમે ત્યારે બીજી યાત્રાએ નીકળો ત્યારે અમોને ભુલશો નહીં, આ અમારી પ્રાર્થના હંમેશા યાદ રાખજ્યો. આમ, આવા અનેક ટ્રેનયાત્રાના ઉદ્ગારો અને પ્રતિભાવો યાત્રિકોના મુખેથી વારંવાર સાંભળવા મળતા હતા તે અહીં અક્ષરશઃ લખ્યા છે.

આ દરેક તીર્થસ્થાનોના સર્વે ટ્રેનયાત્રાળુઓએ ભાવપૂર્વક મહિમા સમજીને દર્શન, પ્રદક્ષિણા કર્યા હતા.

શિવકાંચી-વિષ્ણુકાંચીમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

નીલકંઠ વર્ણી તિરુપતિ (વેંકટાદ્રિ)થી નીકળી થોડા દિવસે કાંચીપુરી પહોંચ્યા હતા. અહીં શિવકાંચીમાં ભગવાન શંકરના દર્શન કરી ભવ્ય મંદિર નિહાળ્યું. શ્રીહરિએ આશરે ૩૦૦૦ વર્ષ જુનું આંબાના વૃક્ષનો સ્પર્શ કરી પ્રસાદીભૂત કરેલ છે. શિવકાંચીમાં દર્શન કરી વિષ્ણુકાંચીમાં વરદરાજ વિષ્ણુના દર્શન કર્યા. અહીંના કહેવાતા મહાધિપતિઓ સાથે પ્રશ્ન-ઉત્તર કર્યા. તેમના મતનો સાર જાણી લીધો અને પછી ત્યાંથી નીકળી શ્રીરંગક્ષેત્રનો માર્ગ લીધો.

પક્ષીતીર્થ...

શિવકાંચી-વિષ્ણુકાંચીના દર્શન કરીને બપોરે ૦૧.૦૦ કલાકે ત્યાંથી નીકળી ૦૩.૦૦ કલાકે પક્ષીતીર્થમાં આવ્યા હતા. અહીંયા પર્વત પર વર્ષોથી બપોરના સાડા અગિયાર વાગ્યાના સમયે દેવતાઈ બે પક્ષી આવે છે. પંડ્યા લોકો ભોજન-પાણી લાવે છે. પછી તે પક્ષીને જમવાનું આપે છે. તે જમીને પછી પાણી પી, થોડીવાર વિહાર કરી ત્યાંથી ચાલ્યા જાય છે. ક્યારેક બે પક્ષી તો ક્યારેક એક પક્ષી આવે છે. કહેવાય છે કે આ પક્ષીઓ કાશીમાં સ્નાન કરે છે. પક્ષીતીર્થમાં ભોજન કરે છે અને રામેશ્વરમાં દર્શન કરે છે, ચિત્રકુટમાં શયન કરે છે. અહીં ગામમાં શંખતીર્થ નામનું મોટું તળાવ છે. ત્યાં મહાદેવજી તથા ત્રિપુરસુંદરી (પાર્વતી)ના સ્થાન છે. ત્યાંથી પગથીયા દ્વારા પર્વત પર જવાય છે. ત્યાં નારાયણ તથા વિદગીરીશ્વર શંકરનું મંદિર છે. દિવાલમાં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને શિવની કોતરેલી મૂર્તિઓ છે. પથ્થરમાં ઊંડો ખાડો છે અને પાણીનું એક ઝરણું વહે છે તેને પક્ષીતીર્થ કહેવાય છે. આ તીર્થ કાંચીપુરીથી મહાબલીપુરમ્ જતા રસ્તામાં આવે છે. પરંતુ હાલમાં ઘણા સમયથી પક્ષીઓ અહીં આવતા નથી.

મહાબલીપુરમ્...

મહાબલીપુરમ્ આવ્યા. આ સ્થાનમાં પાંચરથ, કૃષ્ણમંડપ, પાંડવ મંદિર, ધર્મરાજ મંડપ, વરાહ મંડપ અને સમુદ્ર કિનારે સીસોર મંદિર વગેરેમાં નમુનાદાર પ્રાચીન શિલ્પકળાઓ જોવા મળે છે. અહીંયા સંતો-પાર્ષદો સહિત સહુ યાત્રિકોએ પ્રાચીન શિલ્પકળાને નિહાળી મદ્રાસ પરત ફર્યા હતા.

મદ્રાસ (ચેન્નાઈ)...

મદ્રાસ આવતા સાંજના ૦૭.૦૦ વાગ્યાનો સમય થઈ ગયો હતો. અહીં શહેરમાં આપણા શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિરમાં સંધ્યાઆરતી, સ્તુતિ-પ્રાર્થના નિત્ય નિયમ કર્યા હતા. મંદિરની બાજુમાં નારાયણ ભવન, જલારામ ભવન આદિક ભવનોમાં યાત્રિકો માટે ઉતારાની સગવડતા કરવામાં આવી હતી. સૌ કોઈ ઠાકોરજીનો મહાપ્રસાદ આરોગી વિશ્રાંતી લીધી હતી.

તા. ૮-૮-૦૫ના રોજ સવારના નારાયણ ભવન હોલમાં ૦૮.૩૦ થી ૧૧.૩૦ વાગ્યા સુધી સત્સંગ સભાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં મદ્રાસના સ્થાનિક હરિભક્તોએ પણ લાભ લીધો હતો. આ સત્સંગ સભાના અવસરે સતત ફોન દ્વારા ટ્રેનયાત્રાની સંભાળ રાખતા એવા પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજે ફોન દ્વારા સભાજનોને આશીર્વાદ આપ્યા હતા. તેમજ પૂ. સ્વામીશ્રી અને વડિલ સંતોએ પણ પોતાની અમૃતવાણીનો લાભ આપ્યો હતો. અને મદ્રાસ સત્સંગ સમાજે સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહાર પહેરાવી સ્વાગત કર્યું હતું. અહીંયા ટ્રેનયાત્રા દ્વારા મદ્રાસ સત્સંગ સમાજને બપોરે મહાપ્રસાદ લેવા માટે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. દરેક યાત્રાળુ તથા મદ્રાસ સત્સંગ સમાજે સાથે મળીને ઠાકોર જમાડ્યા હતા.

બપોરના ૦૩.૦૦ કલાકે શહેરમાં રહેલ કપિલેશ્વર મંદિર, એકામ્બેશ્વર મંદિરના દર્શન માટે ગયા હતા. સાથે મરીતા બીચ તેમજ મદ્રાસનું પ્રખ્યાત ઝવેરી બજારને પણ માણ્યું હતું. ત્યારબાદ સાંજે ૦૭.૩૦ કલાકે ઉતારે પાછા આવીને ઠાકોર જમાડી રેલ્વે સ્ટેશને આવ્યા હતા. રાત્રે ૧૧.૦૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા ત્રીચીનાપલ્લી જવા રવાના થઈ હતી.

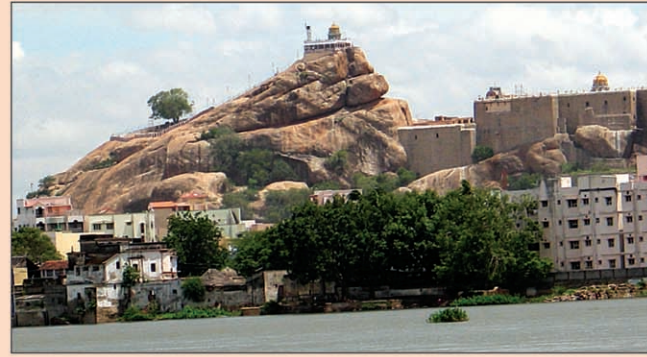
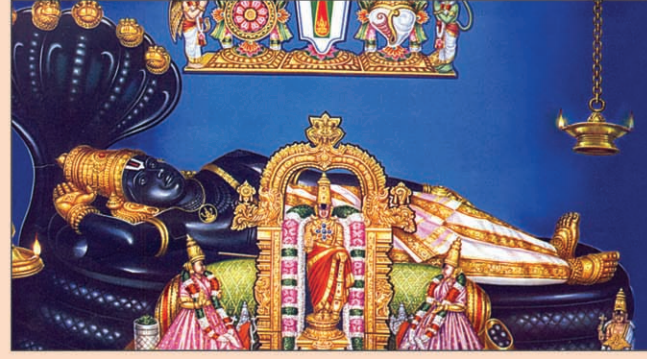
તા. ૯-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૫, શ્રીરંગ ક્ષેત્ર - ત્રીચીનાપલ્લી (તામિલનાડુ રાજ્ય)

તા. ૯-૯-૦૫ના રોજ પ્રાતઃકાળે ૦૭.૦૦ કલાકે ટ્રેન ત્રીચીનાપલ્લી રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી હતી. દરેક યાત્રાળુઓ ચાલુ ટ્રેનમાં જ પૂજાપાઠ-નિત્યવિધિથી પરવારી ચુક્યા હતા. પછી સર્વે યાત્રિકોને નાસ્તા-પાણી કરાવવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ અહીંયાથી શ્રીરંગક્ષેત્રમાં ૧૬૦ ફોરવ્ડીલ ગાડીઓ દ્વારા સર્વે યાત્રિકોને લઈ જવામાં આવ્યા હતા.

શ્રીરંગક્ષેત્ર મહિમા...

શ્રીરંગક્ષેત્ર કાવેરી નદીના તટ પર આવેલું છે. શ્રીરંગ ભગવાનનું મંદિર દક્ષિણ સન્મુખ છે. આ મંદિર લગભગ ૫૦૦૦ વર્ષ જુનું માનવામાં આવે છે. ત્યાં ભગવાન શેષશય્યા પર પોઢેલા છે. મૂર્તિ ૧૦ ફૂટ લાંબી છે. તેની આગળ ઉત્સવમૂર્તિ છે. તેની સાથે બંને બાજુમાં શ્રીદેવી તથા ભૂદેવી છે અને નીલાદેવી અંતર્હિત છે. મંદિરની આગળના ભાગમાં સોનાનો સ્થંભ છે. ગરૂડાસન સ્થંભ પણ સોનાનો છે. મંદિર ઉપર સોનાના ઘુમ્મટમાં સુવર્ણની વાસુદેવ ભગવાનની મૂર્તિ છે. તેના તથા અંદરની ભાગે શેષશાયી મૂર્તિનાં, બ્રહ્મા, સૂર્ય અને વિભીષણાદિકનાં બહારથી દર્શન થઈ શકે એવી ઘુમ્મટમાં બહારથી રચના કરેલી છે. મંદિરના મુખ્ય રાજગોપુરમ્ની ઊંચાઈ ૨૭૦ ફૂટ છે અને દુનિયાનો સૌથી ઊંચો ગોપુરમ્ છે. અને મંદિરનો વિસ્તાર ૩ કિ.મી. જેટલો છે. ભારતમાં આવું વિશાળ મંદિર બીજે ક્યાંય જોવા મળતું નથી. આ મંદિરમાં ૧૦૦૦ સ્થંભવાળો સભામંડપ છે. અહીંયા ૯૦૦ વર્ષ પૂર્વે અંતર્ધાન થયેલા ભગવાન રામાનુજાચાર્યના પાર્થિવ દેહને ચંદનાદિક લેપનથી અઘાપીપર્યંત સાચવી રાખવામાં આવ્યો છે. અને તેમની ગાદી પણ આ સ્થાનમાં છે.

શ્રીરંગક્ષેત્રનો ઇતિહાસ એવો છે કે એક સમયે બ્રહ્માએ ઘણું તપ કર્યું. ભગવાન પ્રસન્ન થયા અને પોતાનું દર્શન આપ્યું. તે વખતે ભગવાન પ્રણવાકાર વિમાનમાં શેષશય્યા ઉપર પોઢેલા હતા અને શ્રીદેવી તથા ભૂદેવી

સેવામાં હતા. આવાં અલૌકિક દર્શન કરી બ્રહ્મા પ્રસન્ન થયા અને તેથી ભગવાન પાસે માંગણી કરી કે “આવાંને આવાં દર્શન મને નિત્ય થાય.” તે માટે ભગવાન તેવા સ્વરૂપે ત્યાં અર્ચારૂપ બની ગયા. બ્રહ્મા આ અર્ચાસ્વરૂપને પોતાના સત્યલોકમાં લઈ ગયા અને ત્યાં હંમેશા તેમનું પૂજન-અર્ચન વગેરે પ્રેમથી કરતા.

એક વખત અયોધ્યાના ઈક્ષ્વાકુ રાજા સત્યલોકમાં ગયા હતા. ત્યાં રાજાએ આ મૂર્તિના દર્શન કર્યા અને અતિ આનંદ થયો. પછી રાજાએ બ્રહ્માજી પાસે ભૂલોકમાં સહુ જનો આ મૂર્તિના દર્શન કરી પાવન થાય તેટલા માટે આ મૂર્તિ મને આપો તેવી માંગણી કરી. બ્રહ્માજીએ આ માંગણી સ્વીકારી નહિ તેથી રાજાએ ત્યાં મોટું તપ કર્યું. અંતે બ્રહ્મા પ્રસન્ન થયા અને તે મૂર્તિ રાજાને આપી. રાજાએ આ મૂર્તિ પૃથ્વી ઉપર લાવી અયોધ્યામાં સ્થાપન કરી. અયોધ્યામાં આ મૂર્તિનું પૂજન-અર્ચન વગેરે બધું જ ધામધૂમથી લોકો કરવા લાગ્યા.

ઘણા વર્ષો પછી ઈક્ષ્વાકુ રાજાના કુળમાં ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજી પ્રગટ થયા. તે વખતે પણ આ મૂર્તિની ઉપાસના અયોધ્યામાં ચાલતી હતી. પિતાની આજ્ઞાથી શ્રીરામજી વનમાં ગયા. તેમાં રાવણ, કુંભકર્ણ, મેઘનાદ વગેરે ઘણા રાક્ષસો મારી નાખ્યા. ભગવાને ભક્ત વિભીષણને લંકાનું રાજ્ય આપ્યું. ભગવાન શ્રીરામ, લક્ષ્મણ, સીતાજી તથા હનુમાનજી, વિભીષણ સહિત વિમાનમાં બેસીને અયોધ્યા પધાર્યા. અયોધ્યામાં મોટો ઉત્સવ ઉજવાયો. બધા ઘણા દિવસો રોકાયા. પછી ભગવાને દરેકને પોતપોતાને સ્થાને પાછા ફરવાની આજ્ઞા કરી. વિભીષણને પણ કહ્યું : “તમો પણ લંકા જઈ તમારું રાજ્ય સારી રીતે ચલાવો.”

પરંતુ વિભીષણને ભગવાનનો વિરહ સહન થઈ શકે તેમ ન હતો. તેથી તેઓ રડવા લાગ્યા. ભગવાને તેમને આશ્વાસન આપ્યું અને પ્રસન્ન થઈને કહ્યું : “પ્રણવાકાર વિમાન સહિતની આ મારીજ મૂર્તિ છે, તે હું તમોને આપું છું. તેને તમો લઈ જાવ. તેનાં દર્શન-પૂજન કરજો. તેથી મારા પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપ જેટલો જ આનંદ તમને તે દ્વારા મળશે.” વિભીષણ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીની વાત સાંભળી રાજી થયા અને તે મૂર્તિ લઈને ચાલવા માંડ્યું. તે વખતે ભગવાને તેમને ચેતવણી આપી કે લંકામાં પહોંચ્યો ત્યાં સુધી આ મૂર્તિને હાથમાં જ રાખજો. કોઈ સ્થળે ધરતી

પર મુકશો નહિ. જો નીચે મુકશો તો મૂર્તિ ત્યાં જ સ્થિર થઈ જશે. પછી ત્યાંથી ખસશે નહિ. આજ્ઞાને શિરોમાન્ય ધરી વિભીષણ પ્રણામકરી ત્યાંથી ચાલતા થયા.

અયોધ્યાથી ચાલતાં ચાલતાં ઉભય કાવેરી વચ્ચે રહેલા પ્રદેશમાં જ્યારે વિભીષણ પહોંચ્યા ત્યારે ત્યાંના ઋષિઓએ આ મૂર્તિની માંગણી કરી પણ વિભીષણે મૂર્તિ આપી નહિ. તેથી ઋષિઓએ યુક્તિ કરી. કાવેરી ગંગાને કહ્યું : “વિભીષણ મૂર્તિ લઈ આવે છે. તે મૂર્તિ અહીં રહે એવો ઉપાય કરો.” એટલે કાવેરી નદીએ વિભીષણના ઉદરમાં પ્રવેશ કર્યો અને ગણપતિને બ્રાહ્મણનું સ્વરૂપ આપ્યું. ગણપતિ બ્રાહ્મણનો વેષ ધારી વિભીષણની સામે આવ્યા. તે વખતે જ વિભીષણને લઘુશંકાએ જવાનું થયું. કારણ કે કાવેરી નદીએ વિભીષણના ઉદરમાં પ્રવેશ કરેલો હતો. વિભીષણે આ બ્રાહ્મણને કહ્યું : “તમો આ મૂર્તિને થોડીવાર તમારા હાથમાં ધારણ કરી રાખો હું લઘુશંકા કરીને જલદી પાછો આવું છું.” અને સાથે ભલામણ પણ કરી કે હું પાછો ન આવું ત્યાં સુધી આ મૂર્તિ હાથમાં જ રાખજો. પરંતુ ભોંય પર મુકશો નહીં.

મૂર્તિ હાથમાં આવી અને વિભીષણ લઘુશંકા કરવા દૂર ગયા. લઘુશંકા કરતાં વાર લાગી એટલે આ બ્રાહ્મણે મૂર્તિને નીચે ચોખ્ખી જમીન ઉપર મૂકી દીધી. તેટલામાં વિભીષણ આવી પહોંચ્યા એટલે વિભીષણની બીકથી બ્રાહ્મણરૂપે બનેલ ગણપતિ દોડતા દોડતા પર્વતની ગુફામાં પેસી ગયા. તેથી આજે પણ ત્યાં ગણપતિની સ્થાપના કરેલી છે. પછી વિભીષણે મૂર્તિ ઉંચકવા માંડી પણ ઉપડી જ નહિ તેથી ઋષિઓ મારફત ત્યાં તે મૂર્તિની ધામધૂમથી સ્થાપના કરી.

પછી વિભીષણ લંકામાં ગયા પણ જ્યારે દર્શનની ઈચ્છા થાય ત્યારે અહીં આવી જતા. વિભીષણ ચિરંજીવી છે તેથી હજુ પણ ત્યાં દર્શન કરવા આવે છે. મંદિરના ઘુમ્મટના ઉપરના ભાગમાં દર્શન કરી, વિભીષણ ચાલ્યા જાય છે.

શ્રીરંગક્ષેત્રમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

નીલકંઠ મહાપ્રભુ શિવકાંચી-વિષ્ણુકાંચીથી નીકળી શ્રીરંગક્ષેત્રમાં પધાર્યા. શ્રી રામાનુજાચાર્યની તીર્થભૂમિમાં પ્રવેશ કરતાં નીલકંઠ વર્ણીને અત્યંત આનંદ

થયો. અહીં કાવેરીગંગામાં સ્નાન કરી મહાપ્રભુ શેષશય્યા પર પોઢેલી શ્રીરંગનાથજીની ચતુર્ભુજ મૂર્તિનાં દર્શન કરવા પધાર્યા. ભાવિકોની ભીડ અહીં સારી હતી. પરંતુ નીલકંઠ વર્ણીને ઠેઠ નિજ મંદિર સુધી માર્ગ મળી ગયો. તેમની પ્રતિભા અછતી ન રહી. તેમને જોઈને સ્ત્રીઓ જાણે બ્રહ્મચર્યનું મૂર્તસ્વરૂપ આવતું જોઈ દૂર ખસી જતી. યાત્રિકો તેમને માર્ગ આપી દેતા. આશ્ચર્યવત્ તેમના તરફ સૌ જોઈ રહેતા. નીલકંઠ વર્ણી નિજ મંદિર પહોંચી ગયા. ત્યાં તેમણે શ્રીરંગનાથજીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. ત્યાંના વૈષ્ણવ ભક્તોને નીલકંઠ વર્ણીના કપાળમાં નવીન પ્રકારનો તિલક-ચાંદલો જોઈ તેમના વૈષ્ણવપણામાં ભ્રાંતિ પડી. તેમને જોઈ સૌ હસવા લાગ્યા.

વૈષ્ણવોએ વર્ણીરાજમાં વિભૂતિ સ્વરૂપની ઝાંખી કર્યા પછી પણ તેમની હાંસી કરી. નીલકંઠ વર્ણી દર્શન કરી ત્યાંથી નીકળી ગયા. કાવેરીગંગાના કાંઠે ફૂલવાડીમાં તેમણે મુકામ કર્યો.

વર્ણીરાજ ત્યાં રહેતા થકા દરરોજ મંદિરમાં દર્શને જતા. બીજા નાના-મોટા મંદિરોમાં પણ દર્શન કરવા જતા. ત્યાંના વૈષ્ણવોને મળતા. તેમના રંગરાગ અને વિલાસી જીવન ઉપરથી તેમણે જાણ્યું કે આમનું વૈષ્ણવપણું ફક્ત તિલક-કંઠીમાં જ છે. તેમને તેમની દયા આવી.

નીલકંઠ વર્ણીએ જોયું કે અહીં વિલાસી વાતાવરણ છે. નાટક-ચેટક અને રંગરાગમાં પૂજારીઓ પણ રાયે છે. ‘દેવો ભૂત્વા દેવં યજ્ઞેત્’ની ભાવના ભુલાઈ ગઈ છે. તેથી તેમણે પ્રેમની ભાષાથી તેમને આકર્ષ્યા. વૈષ્ણવ મતનું રહસ્ય સમજાવ્યું. રામાનુજના અનુયાયી હોય કે મધ્વ, નિંબાર્ક કે વલ્લભના અનુયાયીઓ હોય; ત્રણેયના મતમાં ફેર છે પણ તેમનું લક્ષ વિષ્ણુભક્તિ છે - તેમાં ફેર નથી. લક્ષ ઉપર જેનું નિશાન છે તેને મતભેદથી કદી મનભેદ ન થાય, ન થવો જોઈએ. નીલકંઠ

વર્ણીની કિશોર અવસ્થા, તપ, બ્રહ્મચર્ય, ભક્તિ અને તત્ત્વજ્ઞાનની ઊંડી સૂઝ તથા તે સમજાવવાની કુશળતા જોઈ ત્યાંના વૈષ્ણવોને તેમના પ્રત્યે ભાવ થયો. તેમને ઉપદેશ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય લાગ્યો. ફેલફતુર છોડીને તેમની કિયામાં તેઓ ભક્તિભાવથી જોડાઈ ગયા અને ભગવાનપણાની નિષ્ઠા થઈ.

આમ, નીલકંઠ વર્ણી શ્રીરંગક્ષેત્રમાં બે માસ સુધી રહ્યા હતા. અહીંયા નીલકંઠ વર્ણીને ગૃહત્યાગ કર્યે લગભગ પાંચેક વર્ષ પૂર્ણ થયા હતા.

શ્રીરંગક્ષેત્રમાં ગુરુવર્ય શ્રી રામાનંદ સ્વામી...

ગોપનાથમાં આત્માનંદ સ્વામી પાસેથી ભગવાન નિરાકાર છે સાકાર નથી તેવા મતનું પ્રતિપાદન સાંભળ્યું એટલે રામાનંદ સ્વામી મૂર્છા ખાઈને ધરતી પર ઢળી પડ્યા. પછી મૂર્છા ઉતરી એટલે ત્યાંથી તુરંત ચાલતા થયા અને અહીંયા શ્રીરંગક્ષેત્રમાં આવ્યા હતા.

હંમેશા કાવેરી ગંગામાં સ્નાન, સંધ્યાવંદન, પાઠ, ભગવત્પૂજા વગેરે આત્મિક કર્મ કરી શ્રીરંગનાથજી ભગવાનના દર્શન અને પ્રાર્થના કરવામાં તત્પર બન્યા. જે સ્થળે ભગવાન ભાષ્યકારની પ્રતિમા છે ત્યાં જ ઉતારો કર્યો. ત્યાર પછી તે રામાનંદ સ્વામી પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સદા દિવ્યાકારપણું વગેરે અનંત ઐશ્વર્યને પ્રતિપાદન કરનારા શ્રી રામાનુજાચાર્યે કરેલા ભાષ્યે સહિત શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા વગેરે સત્શાસ્ત્રો ત્યાંના નિવાસી વૈષ્ણવોથી સાંભળવા લાગ્યા. તેમજ તે વૈષ્ણવોના સમાજમાં પ્રતિદિન વંચાતો ‘શ્રી પ્રપન્નામૃત’ નામનો ગ્રંથ પણ તે શ્રી રામાનંદ સ્વામી અતિ આતુરતાથી સાંભળતા હતા. આ રીતે વૈષ્ણવોનો સમાગમ અને સત્શાસ્ત્રનું શ્રવણ-મનન કરતાં

તે સ્થાનમાં શ્રી રામાનંદ સ્વામીને ત્રણ માસ વીતી ગયા હતા.

ત્યાર પછી શ્રી રામાનંદ સ્વામીને ચૈત્ર સુદ - પને દિવસે (જે શ્રી રામાનુજાયાર્યની જન્મતિથિ છે તેમાં) પ્રાતઃકાળે શ્રી રામાનુજાયાર્યે સમાધિરૂપ-સ્વપ્રમાં પોતાનું સાક્ષાત્ દર્શન દીધું. સ્વપ્રમાં રામાનંદ સ્વામીને, સૂર્ય સમાન કાંતિવાળા, અપ્રાકૃત અતિમનોહર રૂપવાળા, કરુણારસથી શોભાયમાન લોચનવાળા, હાથમાં ધારેલા ત્રણ દંડથી શોભાયમાન, લલાટાદિ સ્થાનમાં બાર ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલકને ધારી રહેલા એવા સાક્ષાત્ શ્રી રામાનુજાયાર્યના દર્શન થયા.

રામાનંદ સ્વામીએ ભક્તિભાવથી સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા. ત્યારે શ્રી રામાનુજાયાર્યે રામાનંદ સ્વામીને કહ્યું : “હે વર્ણિન! આટલા કાળથી જેની આરાધના તમે કરતા હતા તે હું રામાનુજ છું એમ મને જાણો. તમારે જે ઈચ્છા હોય તે વર માગો. હું તમારી ઉપર પ્રસન્ન થયો છું.” આ પ્રમાણે શ્રી રામાનુજાયાર્યે કહ્યું એટલે રામાનંદ મુનિ મનમાં અત્યંત આનંદ પામીને બોલ્યા : “હે ભગવન! બહુકાળનો મારો મનોરથ આજ આપના દર્શનથી પરિપૂર્ણ થયો, હે પ્રભો! હવે સમસ્ત જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલયરૂપ લીલા જેમની છે એવા સર્વેશ્વર શ્રીમન્નારાયણનાં થોડા સમયમાં સાક્ષાત્ દર્શન જે રીતે થાય તે રીતનો મારી ઉપર અનુગ્રહ કરો. તમો અતિ સમર્થ છો.”

આ પ્રમાણે રામાનંદ સ્વામીએ પ્રાર્થના કરી. પછી શ્રી રામાનુજાયાર્યે પ્રસન્ન થઈને વૈષ્ણવી દીક્ષા આપી. અને બે મંત્રો આપ્યા. ‘શ્રીમન્નારાયણાયરણૌ શરાણાં પ્રપદ્યે’ તથા ‘શ્રીમતે નારાયણાય નમઃ’ આ રીતના બે મંત્રો જપવાનો શ્રી રામાનુજાયાર્યે ઉપદેશ કર્યો અને કહ્યું : “આ મંત્રરત્નના જપથી તમારા દરેક મનોરથો સિદ્ધ થશે અને તમોને શ્રીમન્નારાયણનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન પણ થશે. સ્વવર્ણાશ્રમના ધર્મનું પાલન કરવાપૂર્વક ભક્તિ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્યને વૃદ્ધિ પમાડો. તમારે શરણે જે કોઈ મુમુક્ષુ આવે તેને પણ સદ્બોધ આપજો. પૃથ્વી ઉપર એકાંતિક ધર્મનું સ્થાપન કરો. તમો ભગવાનના કૃપાપાત્ર છો. તમારાથી અનેક દૈવી જીવાત્માઓને ભગવત્પ્રાપ્તિ થશે.”

આ પ્રમાણે કહીને શ્રી રામાનુજાયાર્યે તુલસીની બેવડી કંઠી, જપમાળા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલકનો વિધિ

બતાવ્યો. આજથી તમોને વૈષ્ણવાચાર્ય પદે હું નિયુક્ત કરું છું. શરણે આવેલા મુમુક્ષુજનોને વૈષ્ણવી દીક્ષા આપજો. આ સ્થળે વૈષ્ણવોનાં ચિહ્ન ધારી રહેલા જનોથી ઉપદ્રવ થાય તો અન્ય સ્થળે જઈને ભજન-ભક્તિ કરજો અને અન્યને કરાવજો.

આ રીતે ઉપદેશ આપીને શ્રી રામાનુજાયાર્યે અંતર્ધાન થયા. રામાનંદ સ્વામી પણ જાગ્રત થયા. પોતાના શરીર પર બેવડી કંઠી, માળા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલકને પ્રત્યક્ષ જોઈને રાજી થયા. પછી શ્રીરંગક્ષેત્રમાં ઘણા સમયથી નિવાસ કરીને રહેલા વૈષ્ણવ ચિહ્નધારીઓથી ધ્યાન-ભજનમાં અતિ ઉપદ્રવ થતો જાણીને ઉદ્વિગ્ન બનેલા રામાનંદ સ્વામી શ્રીરંગક્ષેત્રમાંથી નીકળીને પૃથ્વી ઉપર વિચરવા લાગ્યા હતા.

બાલા ભક્તજનો ! આવી રીતે શ્રીરંગક્ષેત્રમાં રામાનંદ સ્વામી અને ભગવાન શ્રીહરિએ અલૌકિક રીતે વિચરણ કર્યું હતું.

શ્રીરંગક્ષેત્રમાં ટ્રેનયાત્રા...

શ્રીરંગક્ષેત્રમાં સર્વે યાત્રિકોએ પ્રથમ બપોરે ૧૨.૦૦ કલાકે કાવેરીગંગામાં ઠાકોરજીનો અભિષેક કરીને સમૂહ સ્નાન કર્યું. ત્યાર પછી ૦૩.૩૦ કલાકે શ્રીરંગનાથજી ભગવાનના દર્શન તેમજ શ્રી રામાનુજાયાર્યના પાર્થિવ દેહના દર્શન કર્યા અને વિશાળ મંદિરને નિહાળ્યું હતું. અહીં દર્શન માટે લાંબી લાઈનો જામે છે. ત્યાંથી ત્રીચીનાપલ્લી રોકફોર્ટ પર્વત પર શ્રી ગણેશજી મંદિરના દર્શન કર્યા. સાંજના ૦૬.૦૦ કલાકે ત્રીચીનાપલ્લી રેલ્વે સ્ટેશને પરત ફર્યા હતા. અહીંયા આરતી, સ્તુતિ વગેરે કરી હરિભક્તોએ ઠાકોર જમાડ્યા હતા અને સંતોએ ફલાહાર કર્યું હતું. સાંજે ૦૭.૩૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા મદુરાઈ જવા રવાના થઈ હતી.

તા. ૧૦-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૬, રામેશ્વર-મદુરાઈ (તામિલનાડુ રાજ્ય)

ત્રીચીનાપલ્લીથી મદુરાઈ નજીક હોવાથી ટ્રેન રાત્રિના ૦૧.૦૦ કલાકે મદુરાઈ રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી ગઈ હતી. સવારે સ્નાન, પૂજાપાઠ, નિત્યનિયમથી પરવારીને સૌ તૈયાર થયા હતા. ૦૭.૦૦ કલાકે મદુરાઈથી ૨૧ લકઝરી બસો દ્વારા ત્રણ કલાકનું ડ્રાઈવ કરી સવારના ૧૦.૦૦ વાગ્યાના સુમારે રામેશ્વર પહોંચ્યા હતા.

સેતુબંધ રામેશ્વર મહિમા...

ભારતમાં રહેલા બાર જ્યોતિર્લિંગમાંથી આ રામેશ્વર જ્યોતિર્લિંગ પણ તેમાંનું એક માનવામાં આવે છે. અને ચાર દિશાનાં ચાર ધામમાં શ્રી રામેશ્વર દક્ષિણ દિશાનું મુખ્ય ધામ છે. જ્યોતિર્લિંગ પર દક્ષિણ ભારતનું કલાત્મક નક્શીકામયુક્ત મોટું મંદિર બનાવવામાં આવ્યું છે. મંદિરની પૂર્વ-પશ્ચિમમાં આઠસો પાંસઠ ફુટ લાંબી અને ઉત્તર-દક્ષિણમાં છસો સતાવન ફુટ લાંબી દિવાલો બાંધવામાં આવી છે. પૂર્વ-પશ્ચિમમાં મોટા મોટા ગોપુરમ્ છે. અહીંયા મંદિરમાં વિશાળ ત્રણ પ્રદક્ષિણાઓ રાખવામાં આવી છે. તેમાં ત્રીજી પ્રદક્ષિણા છસો પચાસ ફુટ લાંબી અને ત્રીસ ફુટ ઊંચાઈવાળી છે. અને ૧૨૦૦થી વધુ સ્તંભો છે. આ મંદિરમાં શિવલિંગની સામે નંદીગણ છે, તે એક આકર્ષણનું કેન્દ્ર છે. તેની ઊંચાઈ ૧૩ ફુટ અને ૮ ફુટ લંબાઈ અને ૮ ફુટ પહોળાઈ છે. આ મંદિર ૨૦ વિદ્યા જમીનમાં પથરાયેલું છે. મંદિરની અંદર નાના-મોટાં બાવીસ કુંડો છે. તેમાં સ્નાન કરવાનો મહિમા છે. લક્ષ્મણતીર્થ, સીતાતીર્થ, સાક્ષીવિનાયક, જટાતીર્થ, ગન્ધમાદન(રામઝૂખા) વગેરે અનેક નાના-મોટા તીર્થો આવેલા છે. તેમજ સમુદ્ર કિનારે અગ્નિતીર્થ છે. તે સ્થળે માતા જાનકીજીની અગ્નિપરિક્ષા લેવામાં આવી હતી. અને વળી શ્રી રામચંદ્રજી ભગવાને મનુષ્યથી ન બની શકે તેવો સેતુ (પુલ) સમુદ્રમાં લંકા સુધી બંધાવ્યો હતો. અહીં શ્રી બલદેવજી પણ તીર્થ કરતાં કરતાં આવ્યા હતા. પાંડવો પણ તેમના વનવાસ દરમ્યાન આ સ્થાને આવ્યા હતા. આ અતિ પ્રાચીન ભૂમિ છે. પૂર્વે અહીંયા મહર્ષિ

અગસ્ત્ય મુનિનો આશ્રમ હતો એવું કહેવાય છે. આવી પવિત્ર ભૂમિ હોવાથી રામેશ્વરને દેવભૂમિ પણ કહેવાય છે. આ સ્થાન દક્ષિણ ભારતના તામિલનાડુ રાજ્યના સમુદ્ર કિનારે આવેલ છે.

રામેશ્વર ભગવાનની સ્થાપના કેવી રીતે થઈ? તો તેનો ઇતિહાસ એવો છે કે રાવણનો નાશ કરી તેની ગાદીએ વિભીષણને બેસાડી ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજી, સીતાજી, લક્ષ્મણજી, હનુમાનજી અને વિભીષણ સાથે પુષ્પક વિમાનમાં બેસીને લંકાથી પાછા વળ્યા. ગન્ધમાદન પર્વત (રામઝૂખો) પાસે આવ્યા. ત્યાં વિમાનની ગતિ અટકી ગઈ. ભગવાન વિમાનમાંથી નીચે ઊતર્યા અને તપાસ કરી કે વિમાન શા માટે રોકાઈ ગયું છે. તે વખતે અગસ્ત્યાદિ ઋષિઓએ જવાબ આપ્યો કે રાવણ બ્રાહ્મણ હતો. તેથી તેને મારવાથી તમોને બ્રહ્મહત્યા લાગી છે અને એ બ્રહ્મહત્યા જ વિમાનને અટકાવી રાખે છે. ત્યારે ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજીએ બ્રહ્મહત્યાના પ્રાયશ્ચિત્તનો ઉપાય પૂછ્યો. એટલે ઋષિઓએ જવાબ આપતા કહ્યું : “હે પ્રભુ ! જો કાશીથી શિવલિંગ લાવી આ સ્થળે તેની સ્થાપના કરવામાં આવે તો બ્રહ્મહત્યા હટી જાય અને વિમાન ચાલતું થાય.”

પછી શ્રી રામચંદ્રજીએ કાશીથી શિવલિંગ લાવવાનું કાર્ય હનુમાનજીને સોંપ્યું. હનુમાનજીએ કૈલાસમાં જઈને તપ કરીને શિવલિંગ પ્રાપ્ત કર્યું. આ બાજુ જેઠ સુદી - ૧૦ના રોજ સવારમાં શિવલિંગ સ્થાપવાનું મુહૂર્ત આવતું હતું. સમય થવા આવ્યો. સડુ કોઈ હનુમાનજીની રાહ જોતા હતા. પરંતુ હનુમાનજી સમયસર આવી ન શક્યા. ઋષિઓએ મુહૂર્ત સાચવવા આગ્રહ કર્યો. એટલે ભગવાનની આજ્ઞાથી સીતાજીએ રેતીનું (વેળુંનું) શિવલિંગ તૈયાર કર્યું. ઋષિઓએ તે લિંગની પ્રતિષ્ઠા કરી ભારે

મહોત્સવ ઉજવ્યો. આમ, રામેશ્વરની સ્થાપના થઈ. સર્વત્ર આનંદ વર્તતો હતો.

તે વખતે હનુમાનજી શિવલિંગ લઈને આવી પહોંચ્યા. હનુમાનજીએ પૂછ્યું : “આ બધી ધામધૂમ શાની થાય છે ?” ત્યારે ભગવાન કહે : “શિવલિંગ (રામેશ્વર)ની સ્થાપનાના મહોત્સવ પ્રસંગનો આ આનંદ છે.” ત્યારે હનુમાનજીએ કહ્યું : “શિવલિંગ તો હજુ મારા હાથમાં છે, હમણાં જ હું કાશીથી લઈને આવું છું. તો પછી તેની સ્થાપના કેવી રીતે થઈ ગઈ ?” ભગવાને કહ્યું : “મુહૂર્ત વીતી જતું હતું એટલે સીતાજીએ બનાવેલ રેતીના લિંગની સ્થાપના કરી છે.” ત્યારે હનુમાનજીએ કહ્યું : “હે ભગવન્ ! હવે અસલ લિંગ આવી ગયું છે. માટે મૃત્તિકાના લિંગની જગ્યાએ આ લિંગની સ્થાપના કરો.” એ વખતે શ્રી રામચંદ્રજી બોલ્યા : “હવે તે લિંગ ઉપડી શકે નહિ. તે લિંગ તો અતલાદિક નીચેના સાત લોક સુધી પ્રતિષ્ઠિત થઈ ગયું છે. માટે તમારી શક્તિ હોય તો આ લિંગને ઉભેડી નાખો.

પછી હનુમાનજીએ લિંગ ઉભેડવાની ઘણી મહેનત કરી પણ પ્રતિષ્ઠિત લિંગ જરાય ખસ્યું નહિ. હનુમાનજી દિલગીર થઈ ગયા. તેથી ભગવાને તેમને આશ્વાસન આપ્યું અને રામેશ્વરની બાજુમાં જ હનુમાનજી લાવ્યા હતા તે લિંગની સ્થાપના કરી. અને અતિ ધામધૂમથી ઉત્સવ કર્યો. હનુમાનજી રાજ થયા.

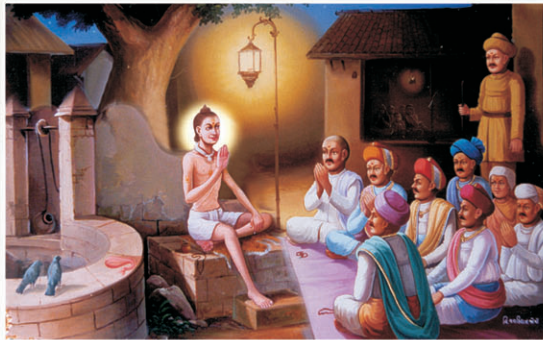
આમ, આ તીર્થધામનું ઘણું જ માહાત્મ્ય છે. પ્રભુના એક અવતારના ચરિત્રથી તો આ ધરતી પાવન હતી જ પણ સર્વાવતારીના ચરણની રાહ જોતી આ તીર્થધામની ભૂમિને ૨૧,૦૦,૦૦૦ (એકવીશ લાખ) વર્ષોનાં સમય પછી આ પવિત્ર ભૂમિને પરમપાવન કરવા જેમ સોનામાં સુગંધ

ભળે તે ન્યાયે સર્વોપરી, સર્વાવતારી નીલકંઠ વર્ણી આજે ૨૦૦ વર્ષ પહેલા ત્યાં પોતાના ચરણની પગલીઓને પાડી આ યાત્રાધામને મોક્ષધામ-આત્યંતિકી મુક્તિનું એક સાધન બનાવ્યું છે.

સેતુબંધ રામેશ્વરમાં નીલકંઠ વર્ણી વેશે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ...

શ્રીરંગક્ષેત્રથી નીકળી નીલકંઠ વર્ણી માર્ગની અનેક કઠિનાઈઓ વેઠતાં શ્રી સેતુબંધ રામેશ્વર પહોંચ્યા હતા. અહીં રોજ સવારે ૪-૩૦ વાગ્યે સમુદ્રસ્નાન કરી શિવલિંગનાં દર્શન કરવા પધારતા હતા. પછી લક્ષ્મણતીર્થ, સીતાતીર્થ, સાક્ષીવિનાયક, જટાતીર્થ, ગન્ધમાદન જેને રામઝરૂખા પણ કહે છે, આ મંદિરોમાં દર્શન કરવા જતા હતા. સમુદ્રની પાસે બાગમાં નીલકંઠ મહાપ્રભુ ઉતર્યા હતા. ત્યાં રામ-કથા સાંભળતા હતા. તેમનાં દર્શન તથા વાતોથી ત્યાંના માણસો આનંદ પામતા. તે માણસોને વર્ણી રામચંદ્રજીની વાત કરતા કે રામચંદ્રજી પોતે પૂર્ણકામ હતા, છતાં કુળ, કુટુંબ, રાજ્ય, ધન, સ્ત્રી એ બધું ગૃહસ્થને કેટલું દુઃખરૂપ છે અને તેમાં કેવી રીતે વર્તીને આદર્શ મનુષ્ય બનાય છે, એ શીખવાડવા માટે પોતે વર્તન કરી બતાવ્યું. તેમનાં બધા ચરિત્રો દિવ્ય અને નિર્દોષ છે. તેમાં દોષ કલ્પનારા મહાદુઃખ પામે છે. વર્ણીરાજ એમ સમજાવતા અને પોતે જ્યાં જ્યાં ફર્યા એ સંબંધી વાત બધાને કહેતા હતા. ત્યાં આવતા યાત્રિકોને સહેજે સહેજે

તેમનાં દર્શન થઈ જતાં અને તેમની મનોહર મૂર્તિ જોઈ યાત્રિકો હાથ જોડી દેતા હતા. નીલકંઠ વર્ણીના ભક્તિભાવ, શ્રદ્ધા, તપ વગેરે ગુણોથી ત્યાં આવતા દર્શનાર્થીઓ ઉપર તેમની અનોખી છાપ પડતી. સહેજે જ જે કેવળ પોતાનાં દર્શનથી કલ્યાણ કરી શકે છે

તેવા આ બાળયોગી વર્ણીરાજનો યાત્રાસ્થાનોમાં આવવાનો આ જ હેતુ હતો. સાથે સાથે મંદિરોની વ્યવસ્થા, પૂજારીઓની પૂજારીતિ, મઠાધિપતિ કે મંદિરના મહંતો, તેમના સિદ્ધાંત - આ બધાનું તેઓ નિરીક્ષણ કરતા. તેઓ જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં આ બધું જોઈ મનમાં કોઈ નિર્ણય કરી તેઓ નીકળી જતા. આ બધી પવિત્ર ભૂમિ હતી, છતાં વાતાવરણમાં કલુષિતતા હતી. તેમને તો ખપતી હતી કુંવારી ભૂમિકા - જ્યાં મનોવૃત્તિઓની દુષ્ટતાનો સહેજે ઢાસ થાય, જ્યાંથી વિશ્વભરમાં બ્રહ્મચર્યનું પ્રસારણ કરી શકાય, જ્યાંથી તત્ત્વજ્ઞાનની શુદ્ધ સમજણ મુમુક્ષુઓને આપી શકાય.

નીલકંઠ મહાપ્રભુના ઉપદેશથી જે મને ભગવાનમાં પ્રીતિ થતી તે અધર્મ માત્રનો ત્યાગ કરી સાર અસારને સમજી વર્ણીરાજનું શરણું સ્વીકારી ભગવાનની ભક્તિ કરવા લાગતા. આમ, આ સ્થળને પવિત્ર જાણી વર્ણીરાજ બે માસ ત્યાં રોકાયા હતા.

આ સ્થાનમાં ભગવાન શ્રીહરિના ગુરુ શ્રી રામાનંદ સ્વામી પણ તીર્થાટન કરતા કરતા અહીં આવ્યા હતા. અને રામેશ્વરના નાના-મોટા તમામ તીર્થોના દર્શન કર્યા હતા.

સેતુબંધ રામેશ્વરમાં દ્રેનયાત્રા...

દ્રેનયાત્રાના સર્વે યાત્રિકો લગભગ ૧૦.૦૦ વાગ્યાના સમયે રામેશ્વર પહોંચ્યા હતા. અહીંયા પ્રથમ શ્રીજીપ્રસાદીભૂત સમુદ્ર કિનારે અગ્નિતીર્થમાં સમૂહ સ્નાન કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યાંથી સ્વામિનારાયણ મહામંત્રના નામથી ધૂન્યને વાતાવરણની સાથે ગુંજાવતા રામેશ્વર મહાદેવના દર્શન કર્યા હતા. પછી રામેશ્વરમાં રહેલા નાના-મોટા તીર્થોના દર્શન કરી સાંજના ૦૫.૦૦ લાકે મદુરાઈ પહોંચ્યા હતા.

મદુરાઈ મીનાક્ષી દેવી મંદિર મહિમા...

મદુરાઈ કે જેને પ્રાચીન તામિલ સંસ્કૃતિના એક મહાન સ્થળ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. મદુરાઈ પૂર્વ દક્ષિણ પાંડય દેશની રાજધાનીનું શહેર હતું. અહીંયા મીનાક્ષીદેવી (પાર્વતી)નું મંદિર પૂર્વદ્વારે છે. તેમાં મીનાક્ષી પાર્વતીદેવી તથા સુંદરેશ્વર નામના મહાદેવ વિરાજમાન છે. મંદિરના ચાર ગોપુરમ્ છે. પૂર્વ ગોપુર ૧૫૬ ફુટ ઉંચાઈ અને તેમાં ૧૧૧૫ દેવદેવીઓની મૂર્તિઓનું દક્ષિણી શિલ્પકામ છે.

દક્ષિણ ગોપુર ૧૬૦ ફુટ ઉંચાઈ અને તેમાં ૧૫૧૧ દેવદેવીઓની મૂર્તિઓનું દક્ષિણી શિલ્પકામ છે. પશ્ચિમગોપુર ૧૫૩ ફુટ ઉંચાઈ અને તેમાં ૧૧૧૧ દેવદેવીઓની મૂર્તિઓનું દક્ષિણી શિલ્પકામ છે. ઉત્તર ગોપુર ૧૫૨ ફુટ ઉંચાઈ અને તેમાં ૪૦૪ દેવદેવીઓની મૂર્તિઓનું દક્ષિણી શિલ્પકામ છે. મંદિરના ઘુમ્મટો સોનાનાં પતરાંથી મઢેલા છે. મંદિરમાં એક હજાર સ્થંભોનો એક મોટો સભામંડપ છે. મંદિરમાં પાંચ સંગીતાત્મક શિલા સ્થંભ છે. દરેક સ્થંભમાં બાવીસ નાના-મોટા સ્થંભો એક જ શિલા ખંડમાંથી કોતરીને બનાવેલ છે. આને થપથપાવવાથી મધુર ધ્વનિ નીકળે છે.

આ મીનાક્ષી મંદિર બારમી સદીમાં બનાવવામાં આવ્યું હતું. નવમાળી મીનારા (ગોપુરમ્)ની રચના તેરમી અને સોળમી સદીની વચ્ચે થઈ હોવાનું મનાય છે. નાયક વંશના રાજાઓએ લગભગ બસો વર્ષના શાસનકાળ દરમિયાન મંડપ, હજાર સ્થંભવાળુ સભાભવન, અષ્ટશક્તિ મંડપ વગેરેનું નિર્માણ કર્યું હતું. મંદિરનો વધુ પડતો ભાગ બારમીથી ચૌદમી સદીમાં થયેલ છે.

આ મદુરાઈ મીનાક્ષીદેવીની પૌરાણિક કથા એવી છે કે દેવોનાં રાજા ઈન્દ્રજી બ્રહ્મહત્યાનાં પાપનાં ભારથી દુઃખી થયા. પાપથી વિમુક્ત થવાની પ્રબળ ઈચ્છાથી તેમણે કેટલાય તીર્થાટનો કરી પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું. એક દિવસ તેઓ મદુરાઈની આસપાસ કદંબવનમાં આવ્યા તો અચાનક પવિત્ર થઈ ગયા. આ કારણની શોધ કરી, તો ત્યાં તેમણે કદંબવૃક્ષના મૂળમાં એક સ્વયંભૂ લિંગ જોયું. સુવર્ણ કમળ પત્રોથી તેમણે એ

લિંગની પૂજા કરી અને ત્યાર બાદ એક વિમાનમાં સ્વર્ગ તરફ રવાના થયા.

થોડા દિવસોમાં ધનંજય નામનાં એક વૈશ્યને એ મંદિરમાં એક રાત વીતાવવાનો મોકો મળ્યો ત્યારે તેણે જોયું કે ત્યાં રોજ દેવપૂજા થતી હતી. એની મારફતે મણવર દેશના રાજા કુલશેખર પાંડયને આ વાતની ખબર પડી. એટલે તેમણે ત્યાં પહોંચીને સાક્ષાત્ ભગવાનની દેવપૂજા થતી નિહાળી. પછી તે રાજાએ આ મદુરાઈનગર અને મંદિરની રચના કરી.

રાજા કુલશેખર પાંડય પછી મલયધ્વજ પાંડય ગાદી પર બેઠા. એમને એક પણ સંતાન ન હતું. સંતાન પ્રાપ્તિના મોહથી તેમણે પત્ની સહિત એક યજ્ઞ કર્યો. એ યજ્ઞના ફળસ્વરૂપે યજ્ઞકુંડમાંથી ત્રણ સ્તનોવાળી એક બાળકી પ્રગટ થઈ. ત્યાંજ આકાશવાણી થઈ કે જ્યારે એ છોકરીને અનુરૂપ પતિ મળશે ત્યારે તેનું એક સ્તન અદૃશ્ય થઈ જશે. ખુશ થઈને આ દંપતિએ તે બાળકીને ખૂબ પ્રેમથી ઉછેરી અને પાળી-પોષીને મોટી કરી. કોઈ પણ મુશ્કેલી વિના તેણે સારી એવી કલાઓ પ્રાપ્ત કરી. ત્યારબાદ મલયધ્વજ પછી રાજકુમારી ખૂબજ હોંશીયારીથી રાજ્યનું શાસન કરવા લાગી અને આસપાસનાં રાજ્યોને પોતાનાં રાજ્ય સાથે મેળવી દીધા. ભગવાન શિવજીના આશીર્વાદથી એનું ત્રીજું સ્તન એ સમયે ગાયબ થઈ ગયું કે જ્યારે રાજકુમારી લડાઈમાં મગ્ન હતી. હવે તેને ભાન થયું કે તેને સાથે જ ભગવાનનો અનુગ્રહ થયો છે. છેવટે તેણે પોતેજ કેલાસ જઈને જ શિવજીનો આશ્રય લીધો.

ત્યાં શિવજી પ્રસન્ન થઈને તેની સાથે ફરીથી મદુરાઈ આવ્યા અને પોતાનાં લગ્ન એ રાજકુમારી સાથે કર્યા. વર્ષો પછી ભગવાન સુબ્રહ્મણ્યએ તેમને ત્યાં પુત્રરૂપે અવતાર લીધો. તેને રાજ્યનો કારોબાર સોંપી શિવ અને રાજકુમારીએ સુંદરેશ્વર મહાદેવ અને મીનાક્ષીના સ્વરૂપ ધારણ કર્યા હતા.

મહાપ્રભુ નીલકંઠ વર્ણી (ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ) રામેશ્વર થઈ સુંદરરાજથી મદુરાઈ આવ્યા હતા. અહીં બે દિવસ રોકાઈને આગળ ભૂતપુરીમાં ગયા હતા.

મદુરાઈમાં દર્શન...

સર્વે યાત્રિકોએ મીનાક્ષીદેવી મંદિર અને મદુરાઈના બીજા અન્ય તીર્થોના દર્શન ખૂબ ભાવપૂર્વક કર્યા હતા. ત્યારપછી રેલ્વે સ્ટેશને સહુ સાથે મળીને સંધ્યા

આરતી, સ્તુતિપ્રાર્થના કરીને દરેક યાત્રાળુ હરિભક્તોએ ઠાકોરજી જમાડ્યા હતા. રાત્રે ૧૧.૦૦ કલાકે મદુરાઈ રેલ્વે સ્ટેશનેથી ટ્રેનયાત્રા નીકળી કન્યાકુમારી તરફ રવાના થઈ હતી.

અનુસંધાન પાન નં. ૨૭૦૧

તેમની સ્મૃતિમાં ત્યાં સ્મારક બનાવવામાં આવ્યું છે. અને એજ સ્થળ પર કુમારિકા દેવી (પાર્વતી)એ એક પગે ઊભા રહી તપ કરીને શિવજીને પ્રસન્ન કર્યા હતા તે પાદશિલા સ્થળ ત્યાં આવેલું છે. અહીં 'સૂર્યોદય' અને 'સૂર્યાસ્ત' આ બે પ્રાધાન્ય દેશ્યો છે. જ્યાં સુરજદેવ ઉદય અસ્તપણાને પામે છે. અહીંયા રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીનું મેમોરીયલ તેમજ દક્ષિણી સંત શ્રી તિરુવેલ્લુરની ૧૩૩ કુટ ઊંચી ભવ્ય પ્રતિમા વગેરે જોવાલાયક તેમજ ફરવાલાયક સ્થળો આવેલા છે.

કન્યાકુમારી (કુમારિકા ક્ષેત્ર)માં ટ્રેનયાત્રા...

બપોરના ૧૨.૦૦ વાગ્યા સુધી ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કન્યાકુમારીના તમામ તીર્થસ્થળો તેમજ જોવાલાયક સ્થળોના દર્શન કરી યાત્રિકો રેલ્વે સ્ટેશને પરત ફર્યા હતા. માનસીપૂજા, ઠાકોરજીનો થાળ કરીને સર્વે યાત્રાળુ હરિભક્તોએ ઠાકોરજી જમાડ્યા હતા. અને સંતો-પાર્ષદોએ ફલાહાર કર્યું હતું. ત્યારબાદ ૦૪.૦૦ કલાકે ઓરડાના પદ, કીર્તન-ભક્તિ કરી સર્વે યાત્રિકોની ભવ્ય અને દિવ્ય સત્સંગ સભા કરવામાં આવી હતી. તેમાં પૂ. સ્વામીશ્રી અને વડીલ સંતોએ પણ પોતાની અમૃતવાણીનો લાભ આપ્યો હતો. અને દરેક ભક્તો સત્સંગ સભાથી અતિ આનંદ પામી જાણે કે કંઈક દિવ્યાનંદ માણી રહ્યા હોય તેવી અનુભૂતિ કરતા હતા.

સાંજે સંધ્યા આરતી, સ્તુતિપ્રાર્થના કરીને સહુ હરિભક્તોએ મહાપ્રસાદ લીધો હતો. આજે રાત્રે સંતો-હરિભક્તોના દિવ્ય રાસનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. કીર્તન-ભક્તિની રમઝટ સાથે પ્રથમ સંતો-પાર્ષદો ત્યાર પછી સંતો અને હરિભક્તો રાસ રમ્યા હતા. ખૂબજ રાસ રમ્યા તો પણ મહિમા અને ઉત્સાહમાં કોઈને થાક જેવું જણાતું ન હતું. રાસની સમાપ્તિ કરી અંતે રસોઈ બનાવવામાં સેવા આપી રહેલા ઉત્સાહી સ્વયંસેવકોને બિરદાવી આશીર્વાદરૂપે એક એક બેગ(થેલો) ભેટ આપવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ બરાબર ૧૧.૩૦ કલાકે ટ્રેનયાત્રા કન્યાકુમારીથી ત્રિવેન્દ્રમ્(પંચનાભ) તરફ આગળ વધી હતી.

તા. ૧૧-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૭, કન્યાકુમારી (તામિલનાડુ રાજ્ય)

સવારના ૦૭.૦૦ કલાકે ટ્રેન કન્યાકુમારીના રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી હતી. અહીંયાનું વાતાવરણ રમણીય અને સુંદર તેમજ ઠંડું છે. પૂજાપાઠ નિત્યવિધિથી સૌ પરવારીને તૈયાર થઈ ગયા. રેલ્વે સ્ટેશનથી એક કિલોમીટર દૂર બધા તીર્થો આવેલા છે. તેથી બસ, ફોરવ્હીલ વગેરે વાહનો દ્વારા સર્વે યાત્રિકોને ત્યાં લઈ જવામાં આવ્યા હતા.

કન્યાકુમારી (કુમારિકા ક્ષેત્ર) મહિમા...

કન્યાકુમારી (કુમારિકા ક્ષેત્ર) ભારતના છેક દક્ષિણ છેડે આવેલ છે. અહીંયાથી આગળ સીધો સમુદ્ર જ છે. કહેવત છે કે “ધરતીનો છેડો એટલે કન્યાકુમારી” આ સ્થાનથી પૃથ્વીનો ભાગ પુરો થાય અને સમુદ્ર ચાલુ થાય છે. આ સ્થાનમાં કન્યાકુમારીનું મંદિર પૂર્વદ્વારે છે. કન્યાકુમારી એટલે પરણ્યા વગરના પાર્વતીજી.

કન્યાકુમારીની પૌરાણિક કથા એવી છે કે એક બાણાસુર નામના અસુરે મહા તપશ્ચર્યા કરી શિવજીને પ્રસન્ન કર્યા. પછી શિવજી પાસેથી વરદાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું કે તે સદા અજીત (અમર) રહે. ભગવાન શંકરે તેને વરદાન તો આપ્યું પણ એટલું કહ્યું કે ‘તારું મૃત્યું કુવારી કન્યા સિવાય બીજો કોઈ કરી શકશે નહિ.’

આ વરદાન મળવાથી બાણાસુર નિરંકુશ બની ગયો અને બધાને અનહદ દુઃખ આપવા લાગ્યો. તેથી આ અસુરને મારવા શિવજીએ એક યુક્તિ શોધી કાઢી. તેમણે પાર્વતીજીને કુમારી કન્યાનું સ્વરૂપ ધારણ કરાવ્યું. પેલો અસુર ફરતો ફરતો આ સ્થળે કુવારી કન્યા પાસે આવ્યો. અને તેમનું રૂપ જોઈને મોહ પામીને તેને તેની સાથે લગ્ન

કરવાની ઈચ્છા થઈ. ત્યારે તે કન્યાએ કહ્યું: “મારી સાથે યુદ્ધ કરીને જે મને જીતે તેની સાથે હું પરણું.” તેથી મોહાંધ બાણાસુરે યુદ્ધ કર્યું તેમાં તેનું મૃત્યું થયું.

પછી આ કુમારી કન્યાએ શિવજીનું સ્મરણ કર્યું અને પરણવા માટે આમંત્રણ આપ્યું. શિવજી કેલાસથી જવા માટે રવાના થયા પરંતુ રસ્તામાં દુર્વાસા મળ્યા. એક બાજુ લગ્નનું મુહૂર્ત નજીક આવતું હતું. સમયસર ન પહોંચે તો લગ્ન થઈ ન શકે અને જો દુર્વાસા જોડે વાત ન કરે તો દુર્વાસા શાપ આપે. આવું ધર્મસંકટ આવ્યું. શિવજી શ્રાપની બીકથી દુર્વાસા સાથે વાતો કરવા રોકાયા. આ બાજુ લગ્નનું મુહૂર્ત વીતી ગયું. કુમારી કન્યા નિરાશ થઈ દેહ છોડી દીધો. પાછળથી શંકર આવ્યા અને તેમણે આ બધું જોયું. પછી તેઓએ કુમારી કન્યાની મૂર્તિ સ્થાપી અને લગ્નનો સામાન કંકુ ચોખા વગેરે હતો તે સમુદ્રમાં પધરાવ્યો.

આજથી બસો વર્ષ પૂર્વે ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ વનવિયરણ દરમિયાન નીલકંઠ વર્ણી વેશે પધાર્યા હતા. ત્રિવેણી સંગમ સમુદ્રમાં સ્નાન કર્યું હતું. બે-ત્રણ દિવસ રોકાઈને અહીં આવતા યાત્રિકોને દિવ્ય દર્શન આપી સુખી કર્યા હતા.

આ સ્થળે બંગાલનો ઉપસાગર, અરબી અને હિંદ મહાસાગર આ ત્રણેય સમુદ્રનું મિલન થાય છે. જેને ત્રિવેણી સંગમ કહેવામાં આવે છે. અને ત્રણેય સમુદ્રના જળ જુદાં જુદાં જોવા મળે છે. તેમજ સ્વામી વિવેકાનંદજી સમુદ્રકિનારેથી તરતાં તરતાં એક નાના પથ્થરના ટાપુ સુધી ગયા હતા અને ત્યાં ઊભા રહેવાથી પોતાને કંઈક કરી છૂટવાની પ્રેરણા મળી હતી તે સ્થાન પણ અહીં આવેલું છે.

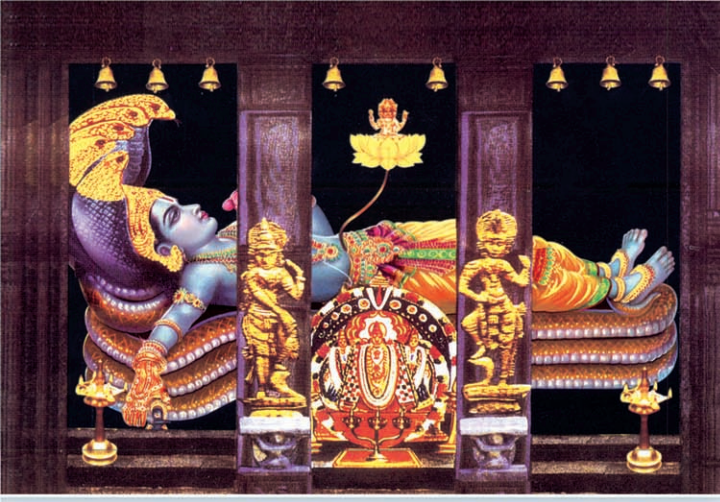
અનુસંધાન પાન નં. ૨૬

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન ❖ ઓક્ટોબર-૨૦૦૫

૨૭

તા. ૧૨-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૮, ત્રિવેન્દ્રમ્-પદ્મનાભ તથા જનાર્દન (કેરલ રાજ્ય)

રાત્રિના ૦૨.૦૦ કલાકે ટ્રેન કેરલ રાજ્યની રાજધાની ત્રિવેન્દ્રમ્ (પદ્મનાભ) રેલ્વે સ્ટેશને પહોંચી હતી. અહીંની રમણીયતા કુદરતી સૌંદર્ય અવર્ણનીય છે. પ્રકૃતિએ મન મુકીને પોતાનું સૌંદર્ય લુંટાવ્યું છે. પ્રભાતકાળે સૌ કોઈ પૂજાપાઠ નિત્યવિધિથી પરવારીને તૈયાર થઈ ગયા. રેલ્વે સ્ટેશનથી ૧૬૦ ફોરવર્ડીલ ગાડીઓ દ્વારા તમામ યાત્રિકોને પદ્મનાભ મંદિર વગેરે તીર્થોના દર્શન માટે લઈ જવામાં આવ્યા હતા.

ત્રિવેન્દ્રમ્-પદ્મનાભ તથા જનાર્દન મહિમા...

આ નગરનું શુદ્ધ નામ તિરુઅનન્તપુર છે. પુરાણોમાં અનન્તવનના નામે પણ ઉલ્લેખ મળે છે. કન્યાકુમારીથી ૫૧ માઈલ દૂર આ શહેર છે, જેના કિલ્લામાં ભગવાન પદ્મનાભનું મંદિર છે. ભગવાન પદ્મનાભને અનન્તશયન પણ કહે છે. શેષશય્યા ઉપર ભગવાન પદ્મનાભની ૧૪ ફુટ લાંબી વિશાળ મૂર્તિ છે. આટલી વિશાળ મૂર્તિ બીજા કોઈ સ્થાનમાં નથી. ત્રણ દરવાજેથી મુખ, ઉદર અને ચરણના દર્શન થાય છે.

અનન્તશયન માહાત્મ્ય નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં બતાવ્યું છે કે આ મંદિરની સ્થાપના દિવાકર મુનિએ કળિયુગના ૮૫૦ દિવસ વિત્યા પછી કરી હતી. એક વખત દિવાકર મુનિ આનર્ત દેશમાં તપસ્યામાં મગ્ન હતા. તે સમયે ભગવાન વિષ્ણુએ બે વર્ષના બાળકનું રૂપ ધારણ કરી દિવાકર મુનિને દર્શન દીધા. આ બાળકરૂપમાં રહેલા ભગવાનને જોઈને મુનિનું મન બહુ આકર્ષિત થયું. એટલે વાત્સલ્યભાવથી બાળકને ગળે લગાડ્યો અને તે બાળકને પોતાની સાથે રહેવા ઈચ્છા દર્શાવી. તેથી તેને બાળકે કહ્યું : “હું તમારી સાથે રહીશ. પરંતુ મારું જો ક્યારેય અપમાન

થશે તો હું તમારો ત્યાગ કરી દઈશ.” ત્યારે દિવાકર મુનિએ ક્યારેય પણ અપમાન નહિ કરે તેવું આ બાળકને વચન આપ્યું.

બાળક તો મુનિની સાથે આનંદથી રહેવા લાગ્યું. સમય પછી સમય જતો હતો. બાળક તોફાન કરે, રમત કરે વગેરે અનેકવિધ ખેલ કરે તો પણ મુનિ બધું સહન કરતા. પરંતુ એક દિવસ દિવાકર મુનિની પૂજાની સાધનસામગ્રીને બાળકે પોતાના દાંતથી ફાડીતોડી નાખી. એટલે મુનિથી આ સહન ન થયું. તેથી તેઓએ આ બાળકનું અપમાન કરી તેના પર ક્રોધ કર્યો. આથી બે વર્ષના બાળકરૂપ ભગવાન તરત ત્યાંથી નીકળી દૂર જતા રહ્યા. પછી દિવાકર મુનિને પોતાની ભૂલ સમજાણી.

જતાં જતાં બે વર્ષના બાળકરૂપ ભગવાને મુનિને કીધું હતું કે જો મને મળવું હોય તો અનન્તનું વન છે ત્યાં આવજો. એટલે તુરંત દિવાકર મુનિ જે દિશામાં બાળક ગયું હતું તે દિશામાં ચાલવા માંડ્યા. ત્યારે સમુદ્રના કિનારા પર આવેલ વનમાં એક વૃક્ષને નીચે પડેલું જોયું. ત્યાં ભગવાનના વિરાટ રૂપમાં દર્શન થયા. પછી ભગવાને દિવાકર મુનિને આ સ્વરૂપની સેવા-પૂજા કરવાની આજ્ઞા આપી હતી. તેથી તે મુનિએ આ સ્વરૂપની સ્થાપના આ સ્થાનમાં કરી હતી.

અહીંયા નીલકંઠ વર્ણી વેશે શ્રીજી મહારાજ પધાર્યા હતા. અને પદ્મનાભ ભગવાનના દર્શન કરી ત્યાંથી ૬૦ કિ.મી. દૂર જનાર્દન ગયા હતા. અહીં ભગવાન જનાર્દનનું વિશાળ મંદિર છે. તેમાં ભગવાનની શ્યામવર્ણ ચતુર્ભુજ મૂર્તિ છે. મંદિરની ઉતરે ચક્રકુંડ છે. જેને ગોમતી પણ કહે છે. મંદિરથી થોડે દૂર વલ્લભાચાર્યજીની બેઠક પણ છે. આ ક્ષેત્રમાં બ્રહ્માજીએ યજ્ઞ કર્યો હતો. તે

યજ્ઞકુંડમાંથી હજી ધૂપ નીકળે છે. તેને લોકો જનાર્દન ધૂપ કહે છે. તેમજ અહીંયા નારદજીનું વલ્કલ વસ્ત્ર આકાશમાંથી પડ્યું હતું તેથી આ તીર્થક્ષેત્ર જનાર્દનને વર્કલા પણ કહેવામાં આવે છે. આ સ્થાને મહાપ્રભુ નીલકંઠ વર્ણીએ જનાર્દન ભગવાનના દર્શન કર્યા હતા. ત્યાંથી વર્ણીરાજ આદિકેશવ વગેરે સ્થાનોમાં ગયા હતા.

ત્રિવેન્દ્રમ્-પદ્મનાભ તથા જનાર્દનમાં ટ્રેનયાત્રા...

અહીંયા સર્વે યાત્રિક હરિભક્તોએ પ્રથમપદ્મનાભ ભગવાનના દર્શન ખૂબ ભાવપૂર્વક કર્યા હતા. ત્યારબાદ શહેરમાં જોવાલાયક પ્રાચીન રાજમહેલ (જાહેર રજાના કારણે બહારથી જોઈને), કોવાલયમ્ બીચ વગેરે નિહાળી જનાર્દન ગયા હતા. અહીંયા સંતો-ભક્તોએ જનાર્દન મંદિરથી નીચે આવેલ યજ્ઞકુંડમાં ઠાકોરજીના અભિષેકની સાથે જનમંગલ સ્તોત્ર વગેરે બોલી સ્નાન કર્યું હતું. પછી ભગવાન જનાર્દનના દર્શન કરી સાંજના ૦૬.૦૦ કલાકે પરત ત્રિવેન્દ્રમ્(પદ્મનાભ) રેલ્વે સ્ટેશને આવ્યા હતા.

ગોડી, સંધ્યાઆરતી, પ્રાર્થના, નિત્યનિયમ વગેરે કરી સહુ યાત્રાળુઓએ ઠાકોરજી જમાડ્યા હતા. ત્યાર પછી ૦૭.૩૦ કલાકે સત્સંગ સભા સ્ટેશન પર રાખવામાં આવી હતી. દરેક સભા ઘણીજ દિવ્ય અને ભવ્ય રહી હતી. તેમાં પૂ. સ્વામીશ્રી અને વડીલ સંતોએ પણ પોતાની અમૃતવાણીનો લાભ આપ્યો હતો. અંતે ત્રિવેન્દ્રમ્માં રહેતા કચ્છી હરિભક્તોએ સંતો-ભક્તોનું પુષ્પહાર પહેરાવી સ્વાગત કર્યું હતું. રાત્રે ૧૧.૦૦ કલાકે ત્રિવેન્દ્રમ્(પદ્મનાભ) રેલ્વે સ્ટેશનથી ટ્રેનયાત્રા ઉપડીને પુના તરફ રવાના થઈ હતી.

સરધારને આંગણે પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજના અધ્યક્ષપદે
તા. ૩-૧૧-૦૫ ભાઈબીજ થી
તા. ૧૧-૧૧-૦૫ દશ સુધી ભવ્ય દશમી

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ છાવણી (શિબિર)

-: સ્થળ :-

‘શ્રી સ્વામિનારાયણ ભાગ’

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

તા.ક. છાવણીમાં આવનાર ભક્તજનોને શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન વી.સી.ડી ૩૦ સી.ડીનો સેટ રૂ. ૧૦૦૦/- ને બદલે રૂ. ૩૦૦/- પ્રાપ્ત થશે. આ જોગવાઈ ફક્ત છાવણી પુરતી મર્યાદિત રહેશે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતનના ગ્રાહક બનવાનો હજુ પણ સોનેરી અવસર

- (૧) સર્વે હરિભક્તોને ખાસ ભલામણ છે કે તા. ૧૫-૧-૦૬ પોષ વદ-એકમ સુધીમાં આ ચિંતન માસિકના જે કોઈ ગ્રાહક બનશે તેને પ્રથમ અંક (આ અંક દક્ષિણ હિન્દુસ્તાનની યાત્રાનો આખોય ફોર કલર અંક છે. જે રૂ. ૨૫/-માં તૈયાર થયેલ છે) આપવામાં આવશે.
- (૨) પ.પૂ. લાલજી મહારાજની આજ્ઞાથી આ ચિંતન અંકના ૫૦ કે તેથી વધારે ગ્રાહક કરી આપનાર ઉત્સાહી હરિભક્તને પ્રોત્સાહિત કરવા રાજી થઈ રાજધિરાજની મોટી લેમીનેશન કરેલી મૂર્તિ દિવાળીએ સરધારછાવણીમાં ભેટ આપવામાં આવશે.
- (૩) ૨૫ ગ્રાહક કરી આપનારને પણ નાની રાજધિરાજની મૂર્તિ લેમીનેશન વાળી દિવાળીએ સરધારછાવણીમાં ભેટ આપવામાં આવશે.

ખાસ નોંધ : નવા ગ્રાહક કરનાર ઉત્સાહિત હરિભક્તોને મૂર્તિ અર્પણ કરવામાં આવશે. અને ગ્રાહક બનનારને પ્રથમ અંક (વિશેષાંક - દક્ષિણ હિન્દુસ્તાન યાત્રા ફોર કલર અંક) અર્પણ કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત ભેટ વ્યવસ્થા તા. ૧૫-૧-૦૬ પોષ વદ-પડવા સુધી જ અમલ કરવાનો રહેશે અને ત્યાં સુધી જ આ લાભ પ્રાપ્ત થઈ શકશે.

૬ પંદર હજારથી વધારે ગ્રાહક
ધરાવતો પ્રથમ અંક એટલે
શ્રી સ્વામિનારાયણ ચિંતન,

તા. ૧૪-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૧૧, પુના (મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય)

તા. ૧૨-૯-૦૫ના રોજ રાત્રે ૧૧.૦૦ કલાકે ત્રિવેન્દ્રમથી નીકળી તા. ૧૪-૯-૦૫ના સવારે ૯-૦૦ કલાકે પુના પહોંચી ગયા હતા. (ત્રિવેન્દ્રમથી પુનાની મુસાફરી દરમિયાન સંતો-ભક્તો દ્વારા ભજન-કીર્તન, ધૂનની રમઝટ અને કથા-વાર્તા કરીને યાત્રિકોને ભગવાન શ્રીહરિની સર્વોપરી ઉપાસના તથા આજ્ઞાપાલનમાં દૈઢતાવાન થવાનું પ્રેરક બળ પુરુ પાડ્યું હતું. તેમજ વડીલ સંતોએ દરેક કોચમાં જઈને રાજ થઈને આશીર્વાદરૂપે ઘરે લઈ જવા માટે બુંદીનો પ્રસાદ આપ્યો હતો.) આજે ટ્રેનયાત્રાનું છેલ્લું સ્થળ અને છેલ્લો દિવસ હતો. સ્નાન, પૂજાપાઠ વગેરે ચાલુ ટ્રેનમાં થઈ ગયા હતા. અહીંયા ડોંબીવલીથી (મુંબઈ) પધારેલ સરધાર મંદિરના કોઠારી સ્વામી તેમજ અન્ય સંતો-ભક્તો તથા પુનાના સત્સંગ સમાજના હરિભક્તોએ ભાવપૂર્વક સંતો-ભક્તોનું સ્વાગતપૂજન કર્યું હતું.

સૌ કોઈ યાત્રાળુના મુખ ઉપર આનંદ વર્તાતો હતો. બધા તીર્થસ્થાનોમાં ખૂબ પ્રેમથી દર્શન કર્યા હતા. રેલ્વે સ્ટેશનથી ૨૧ લકઝરી બસો દ્વારા શ્રીજી મહારાજનું વનવિચરણ દરમિયાન પુનામાં એક માસ સુધી નીલકંઠ વર્ણી વેશે રોકાણ હતું તે સમયે શનિવારવાડામાં દેશભક્ત શિવાજીની હવેલીને પ્રસાદીરૂપ કરી હતી તેના દર્શન કર્યાં. પછી મહારાષ્ટ્રના પ્રસિદ્ધ દગડુ શેઠ ગણપતિ મંદિરના દર્શન કરી આરતીનો લ્હાવો લીધો હતા. ત્યાંથી શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિરે દર્શન, પર્વતી હિલ વગેરે જોવાલાયક સ્થળો નિહાળી બપોરના ૦૧.૩૦ કલાકે પુના રેલ્વે સ્ટેશને આવ્યા હતા. આજે પુના સત્સંગ સમાજ દ્વારા એકાદશી હોવાથી ફરાળની રસોઈ આપવામાં આવી હતી. તેમાં કાજુનો મેસુબ, સાંબાની ખીચડી, વધારેલા શીંગદાણા, કઢી, શાક, સંભારો વગેરે ઠાકોરજીના થાળમાં બનાવવામાં આવ્યું હતું. તેનો પ્રસાદ સર્વે યાત્રાળુ હરિભક્તો તેમજ પુના સત્સંગ સમાજના હરિભક્તોએ લીધો હતો.

સાંજે ૦૮.૦૦ કલાકે રેલ્વે સ્ટેશન પર સત્સંગ સભા રાખવામાં આવી હતી. પૂ. સ્વામીશ્રી તથા સાથે રહેલ મોટા સંતોએ ભગવાન શ્રીહરિનીને આજ્ઞા-ઉપાસના તેમજ શ્રીજી સ્થાપિત સંપ્રદાયના સર્વાંગી વિકાસ સંબંધી જોરદાર વાતો કરી કથા-

વાર્તાનો હરિભક્તોને દિવ્ય લાભ આપ્યો હતો. આ યાત્રાપ્રસંગથી પુનાવાસી સત્સંગીઓને ખૂબ આનંદ થયો હતો. કારણ કે સર્વે તીર્થયાત્રાનું ફળ પુનાના હરિભક્તોએ સંતો-ભક્તોના સત્કારપૂર્વક સેવા-દર્શનથી મેળવ્યું હતું. ત્યારબાદ રાત્રે ૧૧.૦૦ કલાકે પુનાથી નીકળી બીજે દિવસે સવારે ૦૮.૦૦ કલાકે ટ્રેન સુરત પહોંચી હતી. અહીંયા પૂ. સ્વામી તથા બગસરા નિવાસી પૂ. સ્વામી લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજી વગેરે સંતો-ભક્તો ઉતર્યા હતા. તેમજ ટ્રેનયાત્રામાં સાથે રહેલ સુરતના ૨૫૦ કરતા વધારે યાત્રિકો પણ ઉતર્યા હતા. સુરતના ભક્તો દ્વારા સંતો-ભક્તોનું સામૈયું કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ શ્રીજીનગર મંદિરે સત્સંગ સભા યોજવામાં આવી હતી.

આ બાજુ સુરતથી ટ્રેન વડોદરા, આણંદ, અમદાવાદ વગેરે સ્ટેશનોએ યાત્રિકોને ઉતારી રાજકોટ પહોંચી હતી. ત્યાં પણ રાજકોટના સત્સંગ સમાજ દ્વારા ટ્રેનયાત્રામાં જોડાયેલ સંતો-ભક્તોનું સ્વાગતપૂજન કરવામાં આવ્યું હતું.

આમ, સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી અને વડતાલ પીઠાધિપતિ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજની આજ્ઞા અને રૂડા આશીર્વાદ સહ તેમજ પ.પૂ. ૧૦૮ ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજના પ્રેરણાદાયક માર્ગદર્શન પ્રમાણે અને પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના અથાગ પરિશ્રમથી અને ટ્રેન સંચાલક સત્સંગી ટ્રાવેલ્સ - રાજકોટવાળા પ્રફુલભાઈ ગઢવીના સફળ મેનેજમેન્ટ પ્રમાણે તેમજ યાત્રા વ્યવસ્થાના નાના-મોટા દરેક આયોજકો, સ્વયંસેવકોની તનતોડ અને ખંતપૂર્વક સેવાથી મહાપ્રભુ શ્રી નીલકંઠ વર્ણીએ પોતાના ચરણકમળથી અંકિત કરેલ પાવનકારી દક્ષિણભારતની ધરતીના દર્શનાદિનો લાભ પ્રાપ્ત કરીને શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર દ્વારા આયોજીત “શ્રી સ્વામિનારાયણ સ્પેશ્યલ યાત્રા ટ્રેન” તા. ૧૫-૯-૦૫ ભાદરવા સુદ - ૧૨ (દ્વાદશી)ના રોજ રાજકોટ જેવા શ્રીજીચરણ અંકિત પ્રસાદીના સ્થાનમાં સાંજે ૦૮.૦૦ કલાકે ઠાકોરજીની શયન આરતીના દર્શન સાથે પૂર્ણ થઈ હતી.

